

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу

Кафедра фінансів та банківської справи

РОМАНОВСЬКИЙ Дмитро Володимирович
ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр”

Студент групи ФМОвм-51
Д.В. Романовський

Науковий керівник
к.е.н., доцент Бугель Ю.В.

Дипломну роботу допущено до захисту
„_____” _____ 2013р.
В.о. зав. кафедри,
д-р екон. наук, професор О.М. Десятнюк

„_____” _____ 2013р.

Чортків – 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ.....	
1.1. Сутність та значення податкового регулювання.....	
1.2. Методи та способи реалізації податкового регулювання в Україні.....	
1.3. Фінансові інструменти регулювання інвестиційного процесу в Україні....	
Висновок до розділу I.....	
РОЗДІЛ II МОНІТОРИНГ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	
2.1. Аналіз інвестиційної привабливості в Україні.....	
2.2. Оцінка податкового навантаження з метою залучення іноземних інвестицій	
2.3. Особливості запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні	
Висновок до розділу II.....	
РОЗДІЛ III ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ.....	
3.1. Модель інвестиційної привабливості в Україні.....	
3.2. Інноваційні напрями податкового регулювання іноземних інвестицій в Україні.....	
3.3. Податкові новації як об'єкт інвестиційної діяльності	
Висновок до розділу III.....	
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ.....	

ВСТУП

Однією з найбільш актуальних та водночас найскладніших проблем України в період фінансово-економічної кризи є податкове регулювання економіки.

Податки в умовах ринкової економіки повинні використовуватися не тільки як джерело наповнення бюджету, а й як важливий інструмент фінансового регулювання економіки. Більшість розвинутих країн в системі заходів антикризового регулювання економіки використовують оподаткування не тільки для вирішення фіскальних цілей, але й для виконання невідкладних завдань соціальної політики, перерозподілу доходів між різними верствами населення, підтримки платоспроможного попиту тощо.

Для створення відповідних умов підвищення конкурентоздатності економіки України на світовій арені держава повинна використовувати податкове регулювання як головний інструмент економічного впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній фінансовій думці XIX – XX ст. необхідність активного використання регулювальної функції оподаткування сформульована у працях С. Іловайського, А. Ісаєва, І. Озерова, О. Соколова, А. Трівуса.

При цьому поряд з місцем податків у регулюванні економічних процесів відзначалося значення податкового регулювання для соціальної політики держави [6].

У працях сучасних українських дослідників О.Д. Василика, А.М. Соколовської значна увага приділяється не самій можливості впливу податків на економіку, що нині не підлягає сумніву, а переважно проблемам ефективності застосування інструментарію податкового регулювання, насамперед, у сфері розвитку підприємницької діяльності.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану податкового регулювання іноземних інвестицій в Україні

Базою для написання дипломної роботи є наукові та методичні матеріали.

Метою даної роботи є визначення сутності митного регулювання та зовнішньоторговельних потоків в Україні як економічних категорій і проведення аналізу зовнішньої торгівлі та їхнього впливу на економіку нашої держави.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

Вивченні податкового регулювання та вплив на залучення іноземного іноземного капіталу. Обґрунтуванні сутності та значенні податкового регулювання. Вивченні методів та способів реалізації податкового регулювання в Україні. Охарактеризувати фінансові інструменти регулювання інвестиційного процесу в Україні. Провести моніторинг податкового регулювання іноземних інвестицій. Проаналізувати інвестиційної привабливості в Україні. Здійснити оцінку податкового навантаження з метою залучення іноземних інвестицій. Особливості запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні. Шляхи вдосконалення інвестиційного клімату в Україні через призму оподаткування. Розробити модель інвестиційної привабливості в Україні. Вивчити інноваційні напрями податкового регулювання іноземних інвестицій в Україні

Об'єктом дослідження є податкове регулювання іноземних інвестицій держави в контексті ефективного здійснення ЗЕД .

Предметом дослідження виступають теоретичні й практичні засади функціонування та розвитку системи ЗЕД в Україні.

Методи дослідження. Головною метою методології є вивчення засобів, методів і прийомів дослідження, за допомогою яких було проведене дане дослідження. Розвиток методології науки пов'язаний з розвитком методів наукового пізнання дійсності. Загальнонаукові методи дослідження - емпіричні (експеримент, спостереження, опис) та теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, систематизація, класифікація і т. д.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що одним з перших в Україні комплексним, узагальненим дослідженням організаційно-правового механізму податкового регулювання іноземних інвестицій.

Апробація дослідження. Основні положення роботи оговорювалися на науково-практичній студентській конференції присвяченій Дням науки в ЧПБ 9-10 квітня 2013 «Сучасні проблеми та тенденції розвитку фінансово-банківського сектору економіки» (випуск 3).

Структура дипломної роботи включає вступ, три розділи, шість підрозділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

Теоретичною базою дипломної роботи є статті зарубіжних та вітчизняних авторів. Нормативною базою дослідження є основні положення законів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України з питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в Україні. При виконанні роботи використано аналітичні й статистичні матеріали Державної митної служби України, Державного комітету статистики України та інші офіційні джерела.

РОЗДІЛ І ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Сутність та значення податкового регулювання

Державне регулювання економіки - це заснована на законодавстві одна з форм державного впливу на економіку, яка реалізується через встановлення і застосування державними органами правил, націлених на корегування економічної діяльності фізичних і юридичних осіб, яке підтримується можливістю застосування правових санкцій при їх порушенні.

Важливою характеристикою регулювання економіки, на відміну від інших елементів державного впливу на неї, є те, що воно здійснюється за допомогою застосування норм, які підтримуються юридичною відповідальністю.

Хоча державне регулювання підприємницької діяльності базується на законодавстві, але воно не вичерпується ним, оскільки це складний процес, який охоплює у комплексі різноманітні організаційно-правові засоби. Організаційний аспект державного регулювання проявляється у створенні відповідних державних органів і наділенні їх повноваженнями для здійснення цілеспрямованого впливу на економічні відносини і підприємницьку діяльність.

Державне регулювання економіки і підприємницької діяльності повинно застосовуватись тільки у випадку, коли потенційні результати перевищують потенційні витрати. Цілі регулювання і методи їх досягнення необхідно вибирати у залежності від ступеня їх відповідності суспільним інтересам.

Основним принципом регулювання є мінімальне втручання державних органів в економічні процеси (їм делегуються лише ті функції, які не можуть бути забезпечені суб'єктами ринкових відносин).

Важливим є визначення тієї частини господарства, що забезпечує саморегулювання, і частини, що потребує управління і регулювання з боку держави. У практиці розвинених країн це співвідношення перебуває у пропорції в середньому 7 : 3. Тобто, сімдесят відсотків економіки самоуправляється і регулюється безпосередньо виробниками на основі добре

відлагодженої правової бази. Решту господарської (підприємницької) системи різними методами регулює держава.

Державне регулювання обумовлене загальнодержавними та суспільними інтересами і має здійснюватись державними органами на всіх рівнях вертикальної структури управління.

Державне регулювання економічних процесів, яке здійснюється усіма гілками влади, охоплює всі стадії відтворення - виробництво, розподіл, обмін і споживання. Завдання цього регулювання вирішує система регулюючих методів, які поділяються на три групи: адміністративні, правові, економічні.

В умовах існування різних видів і форм власності, вільного підприємництва, економічної самостійності виробників, ринку і ринкових відносин у системі всієї економіки найбільш виправданими, динамічними і ефективними є економічні методи регулювання. До системи економічних методів належать: індикативне планування; державне замовлення; сприяння діловій активності; заохочення конкуренції; регулювання цінами і тарифами; регулювання кредитами; регулювання оплатою праці; регулювання стимулами; бюджетне регулювання; митне регулювання; податкове регулювання.

Податки - найефективніший інструмент непрямого регулювання економічних процесів. Державне регулювання економіки через використання податкових важелів за сучасних умов спрямоване на забезпечення і підтримку збалансованого економічного зростання, ефективного використання ресурсів, стимулювання інвестиційної і підприємницької діяльності.

Податкове регулювання - це один з найбільш мобільних елементів податкового механізму і сфери державного податкового менеджменту. Стержень податкового регулювання складає система економічних засобів оперативного втручання в хід виконання податкових зобов'язань.

Податкове регулювання - це заходи непрямого впливу на економіку та соціальні процеси через зміну податків, податкових ставок, податкових пільг, зниження чи підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету.

Принципові підходи до регулювання податкових правовідносин у багатьох державах обумовлені основним податковим законом Податковим кодексом, збірником правил фінансового регулювання, а також законодавством, яке регулює правові відносини суб'єктів господарювання майнового характеру, зовнішньоекономічну діяльність і торгівлю.

Податкове регулювання - надзвичайно складна і важлива конструкція податкових правовідносин, оскільки в ньому перехрещуються економічні інтереси в тій точці стикування, спрогнозувати яку досить важко.

Зміст і мета податкового регулювання обумовлені регулюючою функцією системи оподаткування. Відповідно, цей процес є об'єктивно необхідним, і його результат залежить від адекватності методів, які використовуються та стану реальної економіки держави.

1. 2. Методи та способи реалізації податкового регулювання в Україні

У склад методів податкового регулювання входять ті методи, які широко застосовуються у всьому світі при вирішенні інвестиційних проблем, проведенні протекціоністської політики, регулюванні попиту і пропозиції при виконанні державних соціальних програм.

Методи податкового регулювання є основним елементом науково обґрунтованої податкової концепції держави. Їх застосування передбачає цілеспрямований вплив держави на всі стадії розширеного відтворення з метою стимулювання (в окремих випадках стримування) підприємницької, інвестиційної і трудової діяльності, прискореного накопичення капіталу у найбільш пріоритетних галузях економіки, розвитку прикладної науки, техніки і соціальної сфери.

Початкова умова у виборі методів податкового регулювання повинна бути одна: імперативне втручання у хід фінансово-господарських процесів повинно бути економічно обґрунтованим.

Адміністрування - це система заходів і прийомів, обумовлена нормами діючого законодавства, яка забезпечує мобілізацію надходжень до бюджетів всіх рівнів і державних цільових фондів.

Реструктуризація податкової заборгованості - це розстрочення сплати податкової заборгованості платників податків рівними частками па визначений строк. Реструктуризація податкового боргу - це відстрочення або розстрочення сплати податкового боргу, накопиченого платником податків етапом на визначену дату.

Податковий період - це термін (період часу), протягом якого завершується процес формування податкової бази, остаточно визначається розмір податкового зобов'язання. Наприклад, для платників податку на додану вартість, в яких обсяг оподатковуваних операцій з продажу товарів (робіт, послуг) за попередній календарний рік перевищує 7200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, податковий (звітний) період дорівнює календарному місяцю. *Платники* податку, що мають менший обсяг операцій з продажу, можуть застосовувати

Спрощені технології оподаткування застосовуються для оподаткування окремих видів підприємницької діяльності, або окремих підприємницьких структур і ніколи не поширюються на всіх платників податків. В Україні спрощені технології використовуються для оподаткування малих форм підприємництва. Наприклад, суб'єкти малого бізнесу - юридичні особи можуть застосовувати загальну систему оподаткувати або спрощену систему оподаткування обліку і звітності (6% суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість або ставку у розмірі 10 % суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку).

Податкові канікули - це звільнення від сплати окремих податків, зборів і обов'язкових платежів суб'єктів підприємницької діяльності на певний термін з

метою залучення інвестицій (в т.ч. і іноземних) у розвиток пріоритетних галузей економіки, зменшення податкового навантаження і т.д.

Легалізацію неоподаткованих доходів пропонується здійснити у вигляді податкової амністії шляхом легалізації тіньового капіталу, що повинно бути підкріплене подальшим контролем за великими витратами з боку відповідних державних органів.

Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування -це угоди, які заключаються між країнами з метою уникнення оподаткування одного і того ж об'єкту ідентичними або аналогічними податками.

У сфері податкового регулювання економіки (темрів та рівня розвитку продуктивних сил, інвестиційних процесів тощо) особливе значення має оптимізація податкових ставок. Теоретичний зміст даного процесу полягає в досягненні відносної рівності між податковими функціями: фіскальною і регулюючою. На практиці їх паритет є дуже важливим.

Побудова раціональної податкової системи залежить від економічно обумовленої її внутрішньої структури і, перш за все, від розміру податкових ставок. Градація податкових ставок представляє собою важливу частину податкового регулювання. Розрахунок оптимального рівня податкових ставок - процес надзвичайно складний і трудомісткий. Тут, перш за все, необхідним є економічне обґрунтування з метою оптимізації державних видатків через бюджети всіх рівнів, приведення їх у відповідність з можливостями реальної економіки, викорінення інфляційної складової при розрахунках валового внутрішнього продукту, емісійних методів збільшення доходів бюджету тощо, що приводить до штучного росту показників валового внутрішнього продукту і зтягує в обіг номінально існуючу грошову масу. Крім того недостатнім є знаходження лише оптимальної ставки того чи іншого виду податку, при цьому необхідно побудувати взаємопов'язану систему податкових ставок (при зміні однієї ставки податку відповідним чином повинні змінюватись і інші). Прибутковість капіталу визначається не тільки ставкою оподаткування, але і -вання бази оподаткування (наприклад порядок нарахування амортизації,

правила обліку запасів, віднесення певних витрат на витрати виробництва тощо).

Знаходження оптимального розміру податкових ставок є процесом складним і суперечливим життєво необхідним для обґрунтування бюджетно-податкової політики держави.

Що стосується підвищення податкових ставок, то згідно теорії американського економіста Артура Лафетта, остання податків, тобто норми оподаткування податкова база стає більш еластичною, що якраз і зумовлює, починаючи з певного рівня висоти оподаткування, зменшення надходжень до бюджету за рахунок скорочення податкової бази і ухилення від сплати податків.

Але, одночасно з цим, дослідження перехідних економік у багатьох країнах не підтверджують чітко окресленої негативної залежності між зміною ВВП та рівнем податків. Економіку держав, які справляють вищі податки характеризують значні і сталі темпи зростання. Це пов'язано з більшими можливостями державного інвестування у ті сфери (науково-технічний прогрес, людський потенціал), які, власне, забезпечують поступ економіки.

Природно, що із зменшенням податків у суб'єктів підприємницької діяльності залишається більше коштів, які можуть прямо чи опосередковано (через зростання платоспроможного попиту) сприяти розвитку виробництва, а отже збільшенню у подальшому доходів бюджету. Але динамік/ виробництва та надходжень до бюджету визначають значно більше факторів. Світовий досвід переконує, що без паралельного вирішення ряду і економічних проблем зниження податків не обов'язково приведе до нарощування сукупного попиту, оскільки гарантує розвитку виробництва, а тим більше одразу після вжиття цього заходу. Тому необхідним є комплексний підхід, що враховує відносні переваги чи недоліки зміни як обсягів податкових надходжень, так і державних витрат, фінансованих за рахунок останніх.

Методи податкового регулювання займають особливе місце в системі податкового регулювання, оскільки вони можуть здійснюватись як за рахунок

особливих пільг регіонам, так і за рахунок застосування санкційних мір, які встановлюють жорсткіший бюджетно-податковий режим.

Відведення особливого місця в системі податкового регулювання методам бюджетно-податкового регулювання пояснюється їх методичними властивостями. За допомогою бюджетних трансфертів, субсидій, субвенцій, дотацій, урядових бюджетних позичок та інших методів регулювання досягається баланс між доходами і видатками регіональних бюджетів. Ці методи відносяться вже до сфери бюджетного фінансування, тобто до видатків держави.

Державна економічна, в тому числі і податкова, політика повинна бути направлена на вирівнювання економічних умов розвитку територій не за рахунок фінансових вливань, а шляхом падання їм можливостей самостійно організовувати і використовувати наявний економічний потенціал.

Економічна свобода для ефективного розвитку регіональних економік - це, перш за все, економічна свобода підприємницької діяльності на їх територіях. Даній меті повинна служити як вся система методів податкового регулювання економіки, так і кожен метод зокрема.

Умови зміни суспільно-політичної, а в зв'язку з цим і фінансово-господарської, орієнтації перешкоджають ефективному застосуванню здебільшого економічних засобів регулювання, які відповідають ринковим законам. Тому українська система податкового регулювання містить такі специфічні засоби як взаємозаліки податкової заборгованості, податкову амністію, списання та розстрочення податкового боргу, розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань. Всі ці тимчасові заходи не вирішують проблем бюджетно-податкового регулювання, тому у міру розвитку і стабілізації економіки вони не повинні застосовуватись.

У залежності від мети і завдань застосування методів податкового регулювання, вони здійснюються за допомогою: - податкових пільг; - податкових санкцій.

Необхідність поточних податкових коректувань через систему пільг і санкцій диктується динамічним характером відновлювальних процесів. Економічні реалії, які склались на момент прийняття управлінського рішення, можуть суттєво відрізнятись від тих, які складуться до кінця фінансового року. Врахувати цей рух економіко-соціальних та суспільно-політичних відносин і призначена сукупність методів й способів податкового регулювання.

Світова податкова практика виробила цілий комплекс принципів організації системи податкового стимулювання.

Основними серед них є наступні:

- ✓ застосування податкових пільг не повинно носити вибіркового характеру в залежності від форми власності, виду діяльності, суб'єктивної оцінки їх важливості лобістськими угрупованнями в парламенті;

- ✓ податковому пільгуванню не властиві економічне спонукання і обов'язковість застосування;

- ✓ податковим пільгам, внаслідок їх внутрішньої природи, не властивий суто адміністративний метод застосування;

- ✓ застосування податкових пільг не повинно приносити збитки ні доходам бюджету, ні корпоративним та особистим інтересам платників;

- ✓ порядок формування пільгового податкового портфеля визначається на загальнодержавному рівні, затверджується в законодавчому порядку на центральному рівні;

- ✓ на місцевому рівні застосування пільг не виходить за рамки, визначені державними законами. Таким чином, податкове регулювання, яке здійснюється через економічно обґрунтовану систему пільг, представляє собою взаємообумовлений комплекс податкових стратегічних дій, які компенсують фінансові втрати при випуску нової і конкурентоспроможної продукції, модернізації технологічних процесів, які покликані зміцнювати основи малого, середнього та великого бізнесу.

Податкові пільги - це форма практичної реалізації регулюючої функції податків. Одночасно із зміною маси податкових нарахувань, маніпуляцією

способами і формами обкладення, диференціацією ставок податків, зміною сфери їх розповсюдження податкове пільгування є одним з основних інструментів проведення податкової політики і методів державного податкового регулювання.

Податкові пільги згідно основ податкового права - це надання переваги, часткове або повне звільнення від виконання встановлених правил, обов'язків або полегшення умов їх виконання.

В економічній літературі зустрічається визначення, згідно якого податкові пільги - це право суб'єкта господарювання (юридичної або фізичної особи), передбачене чинним законодавством, на повне або часткове звільнення від оподаткування. Пільги відображають соціальну суть податків, спрямованість податкової політики держави.

Податкові пільги є одним з елементів податкової політики і переслідують як економічну, так і соціальну мету. Використовуючи податкові пільги, держава регулює певні економічні процеси і забезпечує соціальний захист окремих видів діяльності та груп населення. В умовах ринкових відносин податкові пільги виступають необхідною передумовою для активного використання всіх податкових інструментів з метою економічного і правового регулювання соціальних процесів, стимулювання розвитку виробництва тощо.

Пільги в оподаткуванні юридичних осіб є складовою частиною бюджетної політики, але при цьому обсяги таких пільг не враховувались ці у дохідній, ні у видатковій частинах бюджету, і донедавна обсяги таких пільг були просто невідомі і при визначенні податкового тиску не враховувались. Крім того, відповідальності за нецільове використання коштів, отриманих у результаті використання пільг, не передбачено. Податкові пільги можна класифікувати за наступними напрямками:

> податкові пільги у вигляді зниження податкових ставок для окремих галузей і видів діяльності (наприклад, оподатковувані доходи від страхової діяльності (крім страхування життя) страховиків-резидентів оподатковуються за ставкою у розмірі 3 відсотки суми валового доходу, одержаного від страхової діяльності;

сільгоспвиробники, які продають переробним підприємствам молоко та м'ясо живою вагою, нараховують податкові зобов'язання за нульовою ставкою; нульова ставка ПДВ застосовується при продажу продукції (робіт, послуг) на експорт).;

> податкові пільги у вигляді звільнення від сплати податків окремих категорій підприємств (наприклад, звільняється від оподаткування прибуток підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, майно яких є їх власністю, де протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить не менше 50 % загальної чисельності працюючих і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менше 25 % суми загальних витрат на оплату праці, що відносяться до складу валових витрат виробництва (обігу); звільняється від оподаткування прибуток підприємств, отриманий від продажу на митній території України спеціальних продуктів дитячого харчування власного виробництва, спрямований на збільшення обсягів виробництва та зменшення роздрібних цін на такі продукти);

Тенденція до розширення системи пільг з ПДВ обумовлена двома групами чинників. До першої групи слід віднести чинники, пов'язані з особливостями цього податку взагалі і його справляння в Україні зокрема, які полягають у тому, що ПДВ як універсальний акциз справляється з усіх видів товарів, робіт, послуг. Між тим, серед них є такі, що задовольняють життєво необхідні потреби громадян і мають обкладатися внаслідок цього на пільгових засадах. Оскільки ж ПДВ в Україні справляється за двома ставками, можливості вибору видів пільг є обмеженими. Тоді як в більшості розвинутих і постсоціалістичних країн, окрім стандартної і нульової, застосовуються й інші пільгові ставки податку, використання яких дозволяє проводити регулюючу податкову політику і в той же час зменшувати втрати бюджету, на відміну від ситуації, коли товар звільняється від ПДВ чи оподатковується за нульовою ставкою. Таким чином, застосування різних ставок податку створює можливість обмеженого використання такої пільги як звільнення операцій від

ПДВ. До другої групи слід віднести чинники суто суб'єктивного характеру, пов'язані з лобіюванням в парламенті певних галузевих, регіональних, групових, індивідуальних інтересів.

Якщо під впливом першої групи чинників податкові пільги надаються тим виробникам чи споживачам, які об'єктивно потребують державної підтримки (підприємства, що засновані організаціями інвалідів, на яких не менше 50% працюючих становлять інваліди; наукові установи та наукові організації, внесені до державного реєстру наукових організацій, яким надається підтримка держави; споживачі вітчизняних продуктів дитячого харчування, лікарських засобів тощо) або стимулювання яких дозволяє розв'язати значні соціально-економічні проблеми і є важливим з позицій реалізації суспільних інтересів, то друга група чинників породжує пільги, від яких отримують зиск переважно окремі групи та індивіди, що завдяки цим пільгам зміцнюють свої позиції у конкурентній боротьбі. Серед останніх варто назвати пільги спільним підприємствам, суб'єктам господарювання спеціальних та експериментальних економічних зон, звільнення від оподаткування операцій з надання послуг по збиранню та заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини тощо.

Податок на додану вартість використовується практично у всіх країнах Європи та деяких країнах Азії. Але стосовно розвинутих країн, або країн, що наблизились до них за рівнем розвитку, можна сказати, що там оподаткування доданої вартості ліберальніше, аніж в Україні. Менш відчутним є тиск на платника, натомість більш суттєвим є регулюючий вплив. Скажімо, базою оподаткування ПДВ у Великобританії є вартість, додана на кожній стадії виробництва і реалізації товарів (робіт, послуг). Її також визначають як різницю між сумами виручки та вартістю закупок у постачальників. Але суттєва відмінність проглядається вже у рівні ставки - у Великобританії вона складає 17,5%, а де вже означає значно менший тиск на платника. Стосовно регулюючого впливу, то у Великобританії, на відміну від України, наприклад, звільнені від оподаткування продовольчі товари та транспортні послуги.

Звільнення продовольчих товарів означає значне розширення сукупного попиту за рахунок сімей із середнім та малим статком, а значить, і розширення сукупного національного виробництва. Звільнення ж транспортних послуг стимулює розвиток інфраструктури виробництва, що скорочує терміни обороту обігових коштів підприємств та слугує скорішому розширенню відтворення.

У Франції діють чотири ставки ПДВ - основна 18,6%, підвищена 22% (застосовується до оборотів з реалізації автомобілів, кіно-фототоварів, алкогольних виробів, тютюнових виробів, парфумів, хутра та інших предметів розкоші. До недавнього часу підвищена ставка була встановлена в розмірі 33,33%), знижені ставки - 7% (застосовується щодо реалізації товарів культурного вжитку) та 5,5% (щодо товарів першої необхідності - продуктів харчування, окрім шоколаду та алкогольних напоїв; продукції сільського господарства; медикаментів; житла; транспорту; туристичних та готельних послуг; вантажних та пасажирський перевезень; обідів для працівників підприємств). Якщо платник податку отримує доходи від здачі в оренду приміщень для економічної діяльності, від фінансової та банківської справи, літературної, артистичної та спортивної діяльності, муніципального господарства, він може обирати: платити ПДВ чи прибутковий податок. Така градація ставок та існування „механізму вибору” свідчить про досить потужний регулюючий механізм.

У Німеччині основна ставка ПДВ - 15%. Діє також знижена ставка - 7% щодо оборотів з реалізації продовольчих товарів та книжково-журнальної продукції. Але відносно продовольчих товарів ця ставка не поширюється на обороти кафе і ресторанів. Виключаються з оподаткування послуги пошти, банків, страхових компаній, деяких соціальних і культурних установ. Італійська система також передбачає використання кількох ставка звичайної - 19% та ставок зі скидкою - 13,9% і 4%. Знижені ПШКИ використовуються для оподаткування продовольчих товарів, газет, журналів. Звільняються від сплати цього податку експортні операції, надання міжнародних послуг, операції по

страхуванню, надання кредиту, розповсюдження акцій та облігацій, витрати на методичне забезпечення, освіту, культуру, поштові послуги.

В Іспанії ПДВ стягується за ставкою 16% і також існують знижені ставки: 7% (для продовольчих товарів, культурних і спортивних заходів, готельних і транспортних послуг) і 4% (для продуктів першої необхідності - хліб, молоко, яйця, зерно, фрукти, овочі, ліки, книги, газети, муніципальне житло). У Греції більшість товарів та послуг оподатковується ПДВ за ставкою 18%. Аналогічно існують знижені ставки: 4% - на предмети культурного вжитку (газетно-журнальна продукція, театральні квитки) і 8% - на товари першої необхідності (продукти харчування, лікарські препарати, транспортні перевезення, готельні послуги).

У Китаї основною ставкою ПДВ є 17%. Знижена ставка -13% - застосовується щодо товарів першої необхідності, сільськогосподарської продукції, комунальних послуг.

У Нідерландах понижені ставки встановлюються на безалкогольні напої, послуги готельного господарства, деякі види комерційної діяльності, банківські операції. У Австрії знижені ставки діють при найму нерухомості. У Люксембурзі - знижена ставка встановлюється при постачанні природного газу, електроенергії.

Таким чином, названим країнам при оподаткуванні доданої вартості притаманні такі характерні риси:

- нижчий рівень ставок, що забезпечує менший тиск на платників;
- диференціація ставок та більш широке застосування пільг, що робить більш дієвим регулюючий та стимулюючий механізми.

Необхідність існування пільг в оподаткуванні прибутку у сьогоднішніх умовах зумовлена наступними чинниками:

1. В умовах економічної кризи, нерозвиненості механізму ринкового саморегулювання заходи цілеспрямованого впливу держави на процес відтворення капіталу і НТП є об'єктивно необхідними.

2. У практиці господарювання розрізняють стимулюючі і протекціоністські податкові пільги. Якщо перші надаються тільки за умов здійснення підприємством тих видів діяльності, які є важливими з позицій суспільного розвитку чи цільового використання прибутку, то надання других є, як правило, наслідком лобіювання інтересів певних кіл підприємців. Воно призводить лише до підсилення нерівномірності розподілу податкового тягара, зменшення надходжень до бюджету, не позначаючись на інвестиційному процесі, результатах розвитку виробництва.

3. Досвід розвинутих країн свідчить про широке використання ними стимулюючих податкових пільг. Таким чином, стимулюючі податкові пільги є важливим інструментом державного регулювання економіки.

У різних країнах світу ставки податку на прибуток (або його аналогу - прибуткового податку з юридичних осіб) коливаються від 10% (у Швейцарії) до 53% (в Італії). В середньому ставки цього податку, наприклад, у країнах Європи складають приблизно 36%.

Принципово розрахунок цього податку однаковий для більшості країн, але з метою виконання стимулюючої функції в різних країнах встановлюються різні пільги. У США до валових витрат відносять всі 100% дивідендів на цінні папери, які знаходяться в повній власності місцевих органів влади. Встановлюються пільги при проведенні прискореної амортизації, при витратах на науково-дослідні та інноваційні заходи. Знижена ставка податку встановлюється в тих випадках, коли компанія застосовує обладнання, яке працює на альтернативних видах енергії (наприклад, сонячній, енергії вітру). При цьому може надаватись пільговий кредит.

США посилюють регулюючий вплив федерального податку на прибуток корпорацій шляхом його ступінчастого стягнення. Основна ставка - 34%. Але за перших 50 тисяч доларів прибутку сплачується 15% податку, за наступних 25 тисяч доларів - 25%, за залишок поверх зазначених сум - 34%. Це особливо здійснює сприятливий вплив на підприємства малого бізнесу та слугує протидією надмірній концентрації виробництва і його монополізації. Крім того,

у цій країні корпораціям дозволяється зменшувати податок на прибуток у розмірі 20% приросту затрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи і 20% затрат на фінансування програм фундаментальних наукових досліджень, що здійснюються за договорами з університетами. Надається також інвестиційний податковий кредит у розмірі 6-10% загальної вартості інвестицій в устаткування.

У Канаді сплата податку на прибуток здійснюється у федеральний та провінційний бюджети по відповідних ставках. У цій країні застосовуються, головним чином, наступні пільги:

= надається цільовий інвестиційний кредит; = податковий кредит на науково-дослідні та конструкторські роботи (визначається нарівні 10-25% капітальних і поточних витрат на НДДКР залежно від масштабу корпорації та її територіального розміщення); = прискорена амортизація та інші.

Особлива увага приділяється розвитку сільського господарства, рибної промисловості. Це стосується довічного податку при передачі сімейного фермерського господарства дітям; дохід з фермерів та рибалок з метою урахування різних природних чинників розраховується як середній за п'ятиріччя. Крім того, фермерам надається право самостійно регулювати свої доходи по роках. При середній ставці податку на прибуток в 28% для підприємств малого бізнесу ставка цього податку становить 12%.

З метою посилення регулюючої ролі податку на прибуток у Великобританії застосовується декілька його ставок. Основною є ставка 33%. Для підприємств малого бізнесу вона зменшується до 25%. У цій країні до категорії малих відносять підприємства не в залежності від кількості працюючих, а в залежності від розміру отриманого прибутку (до 250 тисяч фунтів стерлінгів на рік). Цей факт дозволяє державі справляти значний регулюючий вплив на ефективність підприємств. Натомість нафтовидобувні компанії сплачують податок за звичайною ставкою, а потім додатково вносять до бюджету ще 50% доходу, що залишився. Таким чином забезпечується рівномірність розподілу доходів між підприємствами різних галузей.

Французьке законодавство також передбачає декілька ставок податку на прибуток (прибуткового податку з юридичних осіб). Основною з них є ставка 34%. Є підвищена ставка - 42%. Прибутки від землекористування та від вкладів у цінні папери оподатковуються за ставками від 10% до 24%. Крім того, з метою стимулювання передбачено прямі вирахування з податку: 10% від приросту інвестицій в розвиток виробництва і 50% від приросту вкладень в наукові дослідження. У Франції інвестиційний податковий кредит надається на рівні 25% приросту витрат компаній на НДДКР порівняно з попереднім роком.

Коли підприємство має в поточному році збитки, то їх можна відрахувати з чистого прибутку майбутніх років, а у деяких випадках з чистого прибутку попередніх років. В Іспанії діє знижена ставка (26% проти 35%) для кооперативів. Крім того, застосовується цікавий механізм стимулювання розширення виробництва і створення додаткових робочих місць - зменшення оподаткованої бази на 15 тисяч песет за створення кожного додаткового робочого місця.

У Німеччині встановлюються дві ставки, причому більша з них (до 50%) - на нерозподілений прибуток, і менша (до 36%) - на розподілений (при виплаті дивідендів). Широко застосовується прискорена амортизація, яка дозволяє в перший рік амортизувати до 50% вартості майна, а в перші 3 роки - до 80%.

Протягом останніх років в Україні зростає сума пільг по акцизному збору - у загальній сумі пільг вона складає 5,2% або 2944,2 млн.грн.

При сплаті акцизного збору (в порівнянні з іншими податками) надається менше пільг, адже і обкладаються цим податком лише окремі товарні групи. Однак перелік пільг постійно переглядається і доповнюється. У процесі еволюції акцизного збору в Україні прослідковується така тенденція, як використання за умов розширення кола підакцизних товарів податкових пільг у вигляді звільнення від оподаткування оборотів з реалізації окремих видів продукції, а за умов обмеження кола підакцизних товарів - податкових пільг у вигляді зменшення величини податкових ставок. З цією тенденцією

безпосередньо пов'язана й інша - використання пільг з акцизного збору для захисту вітчизняного товаровиробника.

Перелік підакцизних товарів у всіх країнах традиційний. Пільги встановлюються, головним чином, з метою збільшення експорту продукції.

Основною метою надання пільг в оподаткуванні окремих галузей є:

- ✓ зниження податкового тиску;
- ✓ визначення пріоритетів економічного розвитку країни;
- ✓ формування ринкових перетворень;
- ✓ вирішення соціальних питань;
- ✓ державна підтримка підприємств провідних галузей.

Аналіз пільг по галузях народного господарства України свідчить, що найбільша сума пільг надана підприємствам промисловості (38,7%); торгівлі і громадського харчування (20,2%); фінансово-кредитної сфери, страхування і пенсійного забезпечення (14,6%); транспорту і зв'язку (8,3%); сільського господарства (2,9%); будівництва (1,4%); житлово-комунального господарства (0,7%); соціального забезпечення (1,1%); інших сфер матеріального виробництва (9,9%); науки і наукового обслуговування (2,2%).

В Україні в режимі пільгового оподаткування працюють, насамперед, металургійна, автомобілебудівна, суднобудівна, літакобудівна, аерокосмічна галузь, сільське господарство. Доцільність подібної державної підтримки є неоднозначною. У короткостроковій перспективі субсидування може сприяти вирішенню перманентних проблем окремої галузі, забезпечити цінову конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Проте за збереження несприятливого інвестиційного клімату спрямування додаткових коштів в оновлення виробництва відбувається досить повільно. Відтак надмірна кількість галузевих податкових пільг консервує низький технологічний рівень галузей, стимулює рентний тип поведінки галузевого бізнесу, лобіювання збереження пільгового режиму оподаткування.

Зважаючи на те, що у соціально орієнтованій економіці проблеми соціального захисту слід вирішувати наданням адресної соціальної допомоги,

збільшенням бюджетного фінансування на основі забезпечення достатніх надходжень до бюджету, а не викривленням загальноприйнятих схем оподаткування, є доцільним скасувати цілу низку податкових звільнень і за рахунок цього розширити базу оподаткування.

Тому необхідно відмовитись від пільг, які безпосередньо не пов'язані із соціальним захистом малозабезпечених верств населення та не мають інноваційно-інвестиційної спрямованості.

Скасування податкових пільг та створення рівних умов оподаткування для всіх платників податків обернеться для суспільства мінімальними економічними втратами, оскільки звужуються можливості ухилення від оподаткування і спрощується порядок адміністрування податків, зборів та обов'язкових платежів.

З метою дотримання принципів рівного навантаження та справедливості в оподаткуванні під час формування податкової політики необхідно відмовитися від пільг, які надаються за галузевими чи професійними ознаками.

Однак при цьому не можна однозначно підходити до цієї проблеми, пропонуючи скасування всіх наявних пільг щодо оподаткування. Треба досить зважено підходити до вирішення цієї проблеми для врахування як інтересів платників податків, так і інтересів держави.

Система податкових пільг в Україні послаблює фіскальну функцію податкової системи, проте практично не посилює регуляторну. Надання державою податкових пільг є відповідальним процесом, оскільки здійснює втручання до ринкових механізмів розподілу ресурсів. Таке втручання є необхідним особливо в умовах недосконалих ринкових відносин, властивих українській економіці. Водночас неефективність політики надання пільг може призвести до того, що підтримувана галузь так і не вийде зі стану, вразливого для конкуренції, а бюджет втратить значні суми коштів. Крім того, у країнах з перехідною економікою механізм надання податкових пільг є непрозорим і дуже часто потрапляє під вплив політичного лобіювання, що, у свою чергу, сприяє розвитку корупції.

1.3. Фінансові інструменти регулювання інвестиційного процесу в Україні

Сучасний посткризовий стан української економіки, поява потреби у значних інвестиціях, нерентабельних з точки зору приватного капіталу, але необхідних для продовження відтворення в національних масштабах, та неспроможність «вільного ринку» до вирішення цих проблем вимагають державного втручання у процес регулювання інвестицій. З іншого боку перебіг політичних процесів, наявність так званого «тіньового» сектору економіки і водночас відсутність чітких механізмів реалізації обраної інвестиційної стратегії негативно впливають на інвестиційний клімат та, зокрема, на міжнародний інвестиційний імідж України, що спричиняє як втрати потенційних інвестиційних ресурсів, так і відтік наявного капіталу.

Актуальним питанням побудови дієвої системи регулювання інвестицій в Україні присвячено праці багатьох видатних вітчизняних вчених. Та попри широке висвітлення в науковій літературі даної проблеми, в Україні дотепер не створено обґрунтованої системи державної підтримки інвестиційної діяльності. Як наслідок цього, в українському інвестиційному середовищі утворилося замкнене коло: нестача інвестування посилює спад виробництва, який, у свою чергу, спричиняє зниження інвестиційного потенціалу як окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому [1].

В умовах вільної конкуренції визначальним чинником мотивації інвесторів є фінансова складова, а саме прогнозований прибуток від інвестицій та порядок його отримання. Тож для розробки дієвих пропозицій щодо вдосконалення управління інвестиційним процесом в Україні потрібно узагальнити та систематизувати наукові підходи щодо сутності та можливостей використання фінансових інструментів впливу на інвестиційну активність.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад та визначення перспектив використання фінансових інструментів регулювання інвестиційної діяльності.

Реалізація державної інвестиційної політики здійснюється шляхом створення інвестиційного механізму на основі використання комплексу методів прямого та непрямого державного регулювання. Усі методи державного впливу на інвестиційний процес прийнято поділяти на адміністративні та економічні [2]. Перші передбачають пряме втручання держави у виробничий процес, вплив на безпосередні параметри виробництва. Другі – використання ринкових інструментів впливу на інтереси товаровиробника. Фінансові методи впливу на інвестиційний процес зазвичай в науковій літературі ототожнюються з економічними. Однак, попри те, що основою фінансових та економічних методів управління є грошові відносини, наявні відмінності дозволяють виділити фінансові методи зі складу економічних: якщо економічні методи охоплюють всі грошові відносини, то фінансові ґрунтуються тільки на грошових відносинах, пов'язаних з утворенням, розподілом і використанням фондів грошових ресурсів. Фінансові методи управління тісно пов'язані з розподільчою і контрольною функціями фінансів і забезпечують їх реалізацію. У свою чергу фінансові інструменти представляють собою набір фінансових показників, через які керуюча система може впливати на господарську діяльність підприємства, а саме:

- податки, мито та інші платежі до бюджетів різних рівнів, податкові пільги, податкові кредити;
- фінансові стимули (субсидії, дотації, цільові кредити, адміністративна державна підтримка, система державних гарантій, проектне фінансування тощо);
- фінансові санкції (штрафи, пеня, інше);
- норми амортизації;
- у регулюванні відносин «підприємство – інші суб'єкти господарювання»:
  - ціни на товари, роботи, послуги та ресурси;
- у регулюванні відносин «підприємство – фінансові та громадські організації»:

- кредитні інструменти (відсоткова ставка, норми обов'язкових резервів для банків, лізингові платежі);
- валютні (курс національної валюти, валютні резерви банків тощо);
- страхові (страхові відшкодування, ставки страхових внесків);
- добродійні внески;
  - у регулюванні відносин «підприємство – співробітники»:
- заробітна платня, а також фінансові заохочення та санкції;
  - у регулюванні відносин «підприємство – структурні підрозділи»:
- прибуток, дивіденди та премії;
- ціни внутрішньої передачі.

Держава, виконуючи в даному випадку роль керуючої системи, через використання відповідних інструментів регулює усі види фінансових відносин.

Враховуючи сучасну економічну ситуацію в Україні, найефективнішими заходами з поживлення інвестиційної активності будуть наступні:

- зниження податкового тиску на підприємства з метою виходу суб'єктів підприємництва з «тіні», та, зокрема, на малий бізнес з метою залучення до інвестиційного процесу дрібного вітчизняного інвестора. Метою податкової політики повинно бути не лише наповнення бюджету, а пріоритетне стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання [3];

- скорочення пільг для нерентабельних галузей, натомість реальна реалізація задекларованих у законодавстві пільгових умов щодо оподаткування прибутку підприємств, які спрямовують отриманий прибуток на науково-дослідні розробки та впровадження новітніх технологій виробництва;

- державне цінове регулювання, цінова підтримка необхідних для суспільного відтворення галузей (зокрема, сільського господарства);

- впровадження заходів щодо лібералізації руху зовнішнього капіталу, безперешкодної репатріації отриманого на території України прибутку, вільної зовнішньої торгівлі;

- відновлення довіри населення до вітчизняної банківської системи, проведення заохочувальних заходів, гарантування та страхування вкладів, а

також залучення банківських установ до фінансування інвестиційних проєктів, розвиток небанківських фінансових установ;

- посилення державного контролю за обсягами іноземних капіталів, що мають боргову природу, регулювання валютних потоків через філії іноземних банків;

- впровадження контролю за цільовим використанням амортизаційних коштів у випадках, коли підприємства обирають нелінійні методи нарахування амортизації; прискорення виведення з експлуатації фізично та морально зношених основних засобів;

- державне сприяння розвитку заощаджувальних видів страхування як джерела формування інвестиційних ресурсів (створення пільгових умов оподаткування страхових виплат, спадщини тощо);

- розвиток фондового ринку та ринку фінансових послуг;

- відродження практики дії СЕЗ та ТПР з одночасним впровадженням заходів щодо гарантування прав інвесторів, а також запобігання скривлення конкурентного середовища, порушення принципу справедливості оподаткування та виникнення корупційних ризиків.

У міжнародній практиці фінансовий інструмент визначають як будь-який контракт, який спричиняє виникнення фінансового активу одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструменту капіталу іншого підприємства [4]. При цьому фінансовий актив, або фінансове зобов'язання, визнається у балансі, коли воно стає предметом контрактних відносин на інструмент, тобто коли є юридичне право отримувати грошові кошти на інший фінансовий актив або юридичне зобов'язання сплатити грошові кошти чи передати інший фінансовий актив.

Методологічні засади формування інформації про фінансові інструменти в бухгалтерському обліку та її розкриття у фінансовій звітності в Україні визначено у положенні (стандарті) бухгалтерського обліку.

Фінансові інструменти, за МСБО, класифіковано за такими категоріями:

- I категорія: фінансові інструменти, які відображаються за справедливою вартістю з віднесенням різниці в оцінці на фінансові результати;
- II категорія: позики і дебіторська заборгованість;
- III категорія: фінансові інструменти, утримувані до погашення;
- IV категорія: фінансові інструменти, призначені для продажу;
- V категорія: інвестиції в асоційовані компанії;
- VI категорія: інвестиції в дочірні компанії.

Першу категорію фінансових інструментів формують інструменти, придбані з метою отримання прибутку від регулярних торговельних операцій та інструменти, придбані з метою подальшого продажу або перепродажу найближчим часом. Тобто до цієї категорії увійшли фінансові інструменти,

котрі до внесення змін до МСБО класифікували як інструменти в торговому портфелі та частина інструментів портфеля на продаж, які обліковували за справедливою вартістю з віднесенням різниці в оцінці на фінансові результати.

II категорія – це активи з фіксованими сумами виплат (або з такими сумами виплат, які можна визначити), що не котируються на активному ринку за винятком тих, котрі установа має намір продати найближчим часом (так і інструменти класифікують як торгові). Категорія охоплює інструменти з фіксованими чи визначеними платежами і фіксованими термінами погашення, які установа має намір і спроможна утримувати до погашення.

III категорія – це активи, які призначено для продажу або як і не класифікують як активи, віднесені до перших трьох категорій. Цю категорію формують також усі інструменти капіталу, крім тих, які входять до I категорії.

V категорія – це інвестиції в асоційовані компанії, тобто компанії, в яких інвестор має істотний вплив, але які не є ні дочірніми, ні спільними підприємствами інвестора.

VI категорію – формують інвестиції в дочірні компанії, тобто компанії, контрольовані інвестором.

Отже, можемо стверджувати, що розглянуті підходи до визначення категорії фінансових інструментів здебільшого однаково трактують їхню суть і зводяться до того, що фінансові інструменти – це фінансові зобов'язання, інструменти капіталу або будь-які документи в письмовій формі, що мають грошову вартість або засвідчують грошові операції передбачають одержання доходу після їх продажу чи передання.

Усі фінансові інструменти банківського інвестування можна поділити на дві групи, оскільки вкладення банків в економіку здійснюється у формі кредитів і в формі вкладень в цінні папери.

Важливою групою фінансових інструментів банківського інвестування є фонди і інструменти інвестування (інструменти фондового інвестування). Вагома роль банків на ринку фондових інструментів є незаперечною.

Сьогодні у більшості країн світу, навіть у США, де донедавна на банківські операції з цінними паперами було накладено низку істотних обмежень, банки відіграють на фондовому ринку провідну роль.

В Україні започаткована модель рівноправної участі всіх суб'єктів на ринку цінних паперів. Це означає, що банки можуть виконувати практично усі функції фінансового посередника на ринку цінних паперів, зокрема інвестора. Сьогодні вітчизняні банки виступають активними учасниками фондового ринку. У 2007 р. вони здійснювали майже третину всіх виконаних угод усіма учасниками фондового ринку. Банк інвестує у фондові інструменти тоді, коли за іншими активними операціями очікує зниження доходів. Отже, фондові інструменти як об'єкти вкладень банку мають за мету стабілізацію доходів банку шляхом забезпечення грошових надходжень за певних обставин. Кількість інструментів, що може бути включена до фондового портфеля банків, необмежена.

До інвестиційних інструментів, які передбачені чинним законодавством України та можуть розглядатись з погляду їх прийнятності для інвестування коштів інституційних інвесторів через механізм фондового ринку, можна віднести: ОВДП; облігації місцевих позик; облігації підприємств (корпоративні і

облігації); акції; ощадні сертифікати; іпотечні цінні папери (іпотечні сертифікати, іпотечні облігації, заставні); операції РЕПО; андерайтинг. Водночас кредитні інструменти банківського інвестування (довготермінові інвестиційні кредити, лізингове кредитування, мікрокредитування, проектне фінансування, іпотечне кредитування) в Україні ще не задіяні повною мірою. Тому все більше уваги як держави, так і суб'єкти господарювання, а також вчені-економісти зосереджують саме на них, оскільки їх використання забезпечує потребу економіки в інвестиційних ресурсах.

Висновок до розділу I

З огляду на поступову зміну механізмів соціальної політики та перехід на надання адресної соціальної допомоги, вимушену відмову від субсидування окремих галузей згідно з вимогами СОТ, обсяги наданих податкових пільг, ймовірно, мають бути скорочені. Проте це не означатиме автоматичного зростання доходів бюджету, оскільки певна частка скасованих пільг перетвориться на зростання податкової заборгованості, або на пряме уникнення оподаткування через "тіньові" схеми. Найперспективнішим є поступове скорочення пільг при радикальній зміні їхньої структури на користь пільг, що мають виражений регуляторний та стимулюючий вплив.

Роль податкових пільг, як і будь-якого іншого інструменту державного регулювання, не варто ні абсолютизувати, ні недооцінювати. З одного боку, вони є ефективними тільки за певних обставин та у поєднанні з іншими важелями впливу на економіку. З іншого боку, якими б не були системи стимулювання певних економічних процесів за допомогою податкових пільг, ні одна з цих систем не є досконалою, виключно стимулюючою, вільною від моментів гальмування.

РОЗДІЛ II МОНІТОРИНГ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1. Аналіз інвестиційної привабливості в Україні

У рейтингу Doing Business-2013, підготовленого Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією, Україна в порівнянні з минулим роком піднялася 15 пунктів – з 152-го місця на 137-е.

Коментуючи результати дослідження Doing Business-2013 один зі його співавторів в Вашингтоні Тіа Трамбік (Tea Trumbic) відзначила, що в 2011-2012 рр. в Україні були імплементовані значущі реформи в трьох регуляторних сферах (відкриття бізнесу, оподаткування, реєстрація власності), що дозволило їй увійти до першої світової десятки економік, що найбільш активно реформуються.

Рейтинги за категоріями	DB 2013 Рейтинг	DB 2012 Рейтинг	Зміна рейтингу
Реєстрація підприємств	50	116	↑66
Отримання дозволів на будівництво	183	182	↓-1
Підключення до системи електропостачання	166	170	↓4
Реєстрація власності	149	168	↓19
Кредитування	23	23	Без змін
Захист інвесторів	117	114	↓-3
Оподаткування	165	183	↓18
Міжнародна торгівля	145	144	↓-1
Забезпечення виконання контрактів	42	44	↓2
Вирішення неплатоспроможності	157	158	↓1

Рис 2.1. Оцінка рейтингу України за категоріями

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

Серед основних досягнень рейтингу, які для України стали поліпшенням позицій держави по критерію «оподаткування» (субрейтинг «Paying Taxes») на 18 пунктів, (підвищення зі 183-го місця на 165-е), завдяки якому Україна змогла нарешті вийти з числа країн у рейтингу Doing Business-2013 з найбільшим податковим навантаженням.

Індикатор	Україна	Європа та Центральна Азія	ОЕСР
Кількість податкових платежів на рік	28	28	12
Час на підготовку, подачу звітності, сплату податків на доходи корпорацій, ПДВ, відрахувань на соцзабезпечення (годин на рік)	491	260	176
Сума сплачених підприємством податків на прибуток як відсоток від комерційного прибутку	11,6	9,1	15,2
Сума сплачених підприємством податків та обов'язкових відрахувань, пов'язаних з робочою силою, як процент від комерційного прибутку	43,1	22,1	23,8
Інші податки (% прибутку)	0,7	9,3	3,7
Загальна податкова ставка (% прибутку)	55,4	40,5	42,7

Рис 2.2. Оцінка податкового регулювання в контексті міжнародного масштабу

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

Як наголошували автори звіту, процедура оподаткування в Україні була полегшена запровадженням можливості електронного надання даних та оплати для середніх та великих підприємств. Якщо раніше в державі нараховувалося 135 податкових платежів та зборів для середнього підприємства, на обслуговування якого витрачалося 657 годин на рік, то станом на 01 червня кількість платежів скоротилася до 28, а витрати часу – до 491 години на рік.

При цьому пані Трамбік підкреслювала, що для подальшого поліпшення позицій України в рейтингу за показником «оподаткування» (Paying taxes) значно більш важливі реформи, спрямовані на зниження адміністративного навантаження, ніж на зниження ставок податку на прибуток або ПДВ (оскільки усереднена ставка податку на прибуток в Україні і так достатньо низька, і за вирахуванням всіх амортизаційних та інших відрахувань в середньому компанія витрачає на виплату відповідного податку лише близько 11% свого прибутку). Інші податки та збори значно більш обтяжливі для бізнесу.

Глава ДПСУ О. Клименко заявляв, що завдяки продовженню лібералізації податкової системи, через 2 роки Україна зможе претендувати на перше місце в сотні рейтингу DoingBusiness.[<http://www.lfr.org.ua/>]

За даними головного податківця країни, частка платників ПДВ, які використовують електронну звітність, збільшилася з 39% на початку 2011 року до понад 98% на сьогодні. У перспективі ж має бути забезпечене повне охоплення електронною звітністю платників податку на прибуток, земельного податку, ПДФО, інших податків.

Як звертав увагу партнер PwC Україна (PricewaterhouseCoopers), співголова комітету з питань податкової політики Американської торгової палати В'ячеслав Власов Україна могла б поліпшити позиції у «Paying Taxes», якби Пенсійний фонд, за прикладом ДПС, перейшов до електронного декларування щодо єдиного соцвнеску. «Одна з необхідних першочергових заходів — це скорочення витрат часу на адміністрування зарплатних податків. За оцінками Світового банку, вони сьогодні займають у бізнесу близько 192 годин на рік. Необхідно спростити правила розрахунку єдиного соцвнеску та звітності за зарплатними податками», — резюмував представник PwC

Також В. Власов наголошував, що статистика Світового банку за кількістю часу, який необхідно для дотримання податкового законодавства (491 година), відрізняється від даних, наданих PricewaterhouseCoopers: «За нашими підрахунками цей показник повинен дорівнювати 305 годинам, що наближає Україну до середніх світових і регіональних показників».

Представник PwC Україна також вважає, що для скорочення цього показника необхідна подальша гармонізація податкового і бухгалтерського обліку, спрощення звітності з податку на прибуток, спрощення звітності з ПДВ, спрощення документообігу, пов'язаного з адмініструванням ПДВ. У свою чергу керівник податково-юридичної практики Ernst&Young, глава податкового комітету Європейської бізнес-асоціації Володимир Котенко звертав увагу, що в дослідженні Doing Business з певним відтермінуванням було враховане прийняття Податкового кодексу (вступив у дію в 2011 р.), який уніфікував податкове законодавство й скоротив кількість податків.

«Будь-які закони обговорюються і навіть народжуються у надрах відповідних держвідомств. Стверджувати, що контролюючі органи,

міністерства не мають відношення до тих законів, які потім приймаються Верховною Радою – це дуже критично. У цьому є заслуга багатьох структур, у т.ч. - неурядових організацій, які надавали коментарі, пропонували поліпшення, багато з яких було почуто та імплементовано».

На думку В. Котенка, підвищення показників України в «Paying Taxes», має сприяти покращенню інвестиційної активності бізнесу в країні, в т.ч. іноземного.

Як розповідав при цьому президент Французького ділового співтовариства Томас Моро, зокрема, французькі підприємства готові більше інвестувати в Україну. Представник французьких інвесторів констатував, що все більше компаній отримують відшкодування ПДВ в автоматичному режимі, а відповідна заборгованість зменшується. «Нехай не так швидко, як це необхідно бізнесу, але якщо згадати ситуацію з відшкодуванням ПДВ ще два-три роки тому, то сьогоднішня картина дозволяє виражати хоч обережний, але оптимізм», - зазначав Томас Моро.

Подібне говорив і делегат німецької економіки в Україні Александр Маркус, коментуючи підвищення позицій України в рейтингу Doing Business-2013 (готує Світовий банк та IFC). Він також вказував на готовність німецьких підприємств збільшувати інвестиції в Україну. «Інтерес до України зростає. Багато підприємців констатують: «Ми дуже довго не звертали уваги на Україну, і зрозуміли, що цей ринок є перспективний і мало освоєний», - зауважував делегат німецької економіки.

Згідно результатів підготовки другої хвилі Податкового Індексу ЄБА, цей індикатор у другому та третьому кварталах 2012 року був зафіксований на позначці 2.42 бали (з 5 можливих), що перевищує результат у 1.90 бали, отриманий в 2011 році. [<http://www.lfr.org.ua/>]

При визначенні індикатора враховувалося респондентські бачення чотирьох ключових критеріїв якості оподаткування, а саме - легкості податкового законодавства, обтяжливості адміністрування податків, ступеню фіскального тиску, якості податкового обслуговування, роботи податківців.

Як зазначали автори дослідження, очевидна тенденція, яка простежується в результатах Податкового індексу – послаблення податкового тиску на малий та середній бізнес.

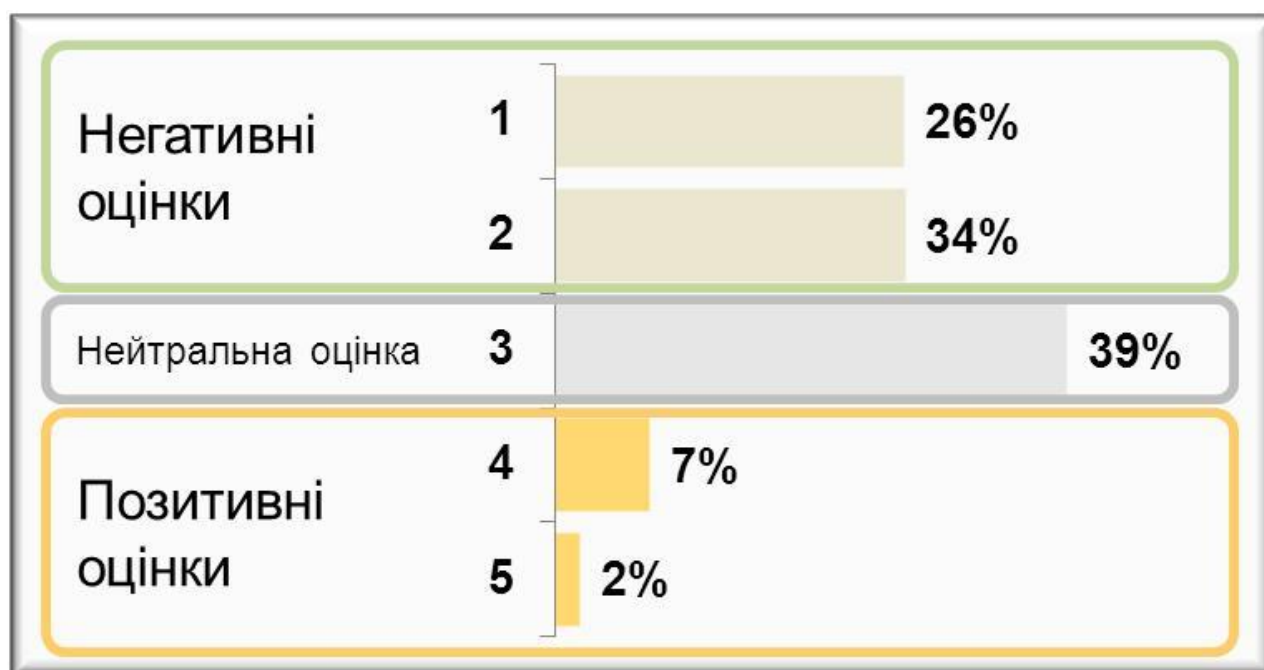

Рис.2.3. Оцінка податкового законодавства у 2012році

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

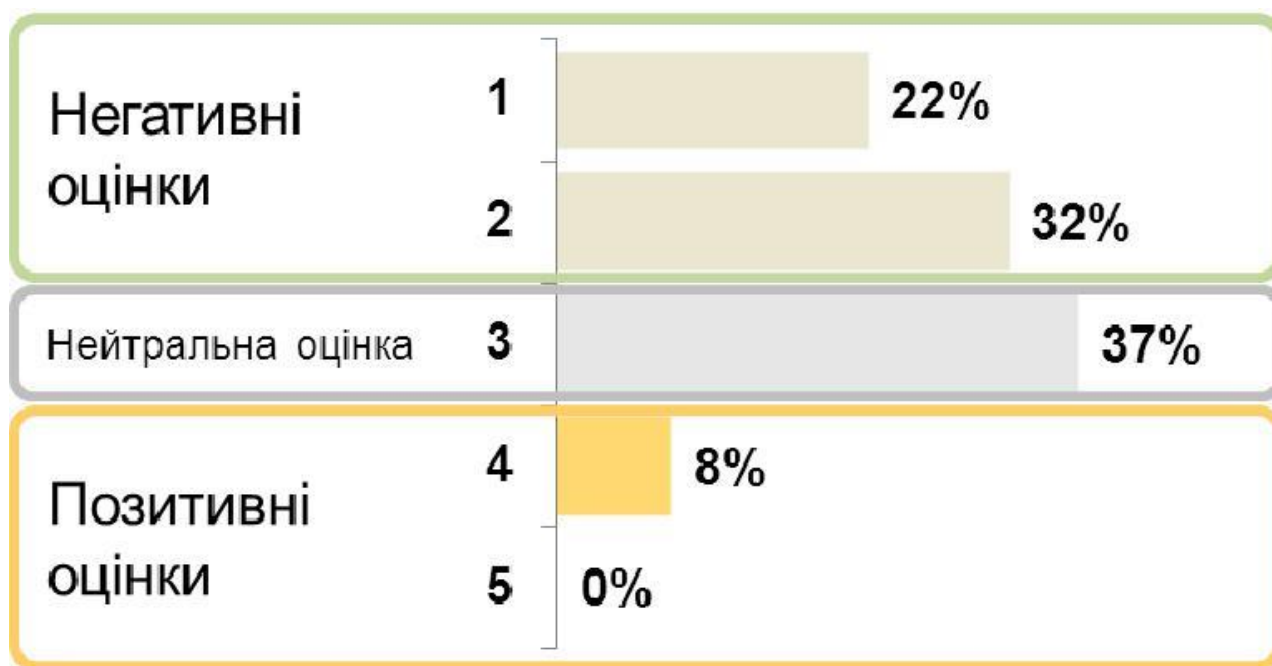

Рис.2.4. Легкість/обтяжливість адміністрування податків та підготовки звітності

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

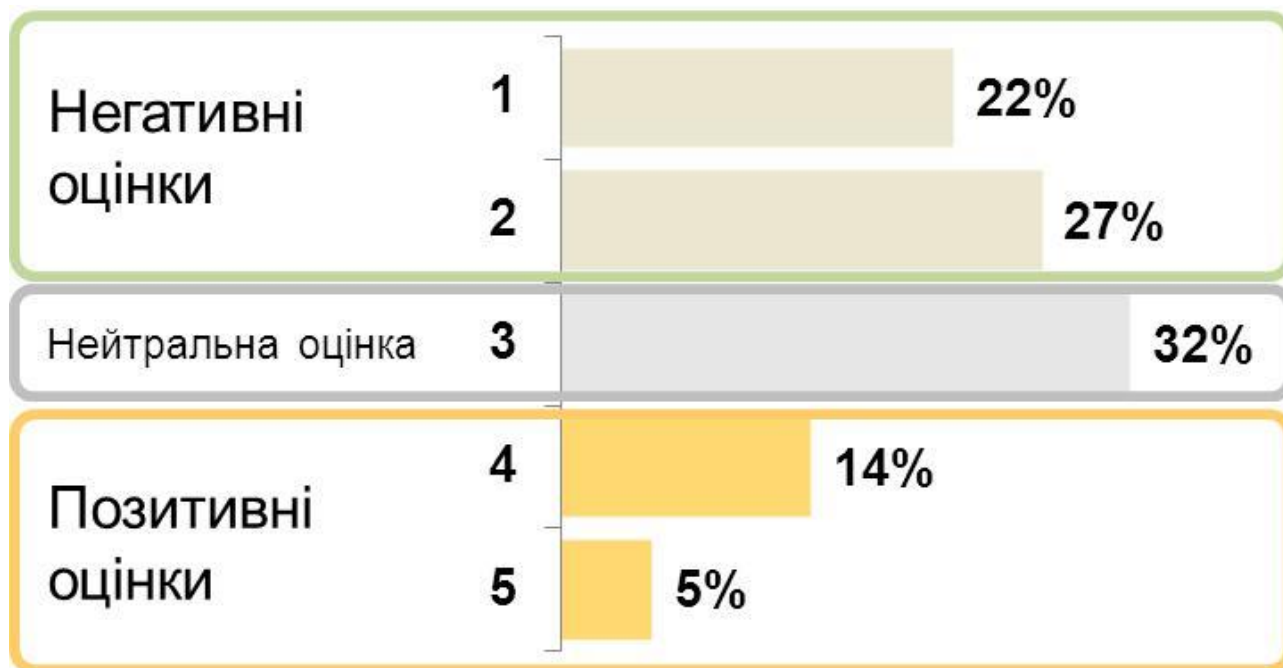

Рис.2.5. Оцінка якості обслуговування податковими органами

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

Рис.2.6. Оцінка фіскального навантаження у 2012 році

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

Як свідчать дослідження платники податків певною мірою пристосувалися до змін, принесених Податковим кодексом, ставлення до якого на початку його введення в дію було досить скептичним. При цьому навіть відмічався певний прогрес у ході податкової реформи, як наприклад, прогрес у питанні перенесення збитків.

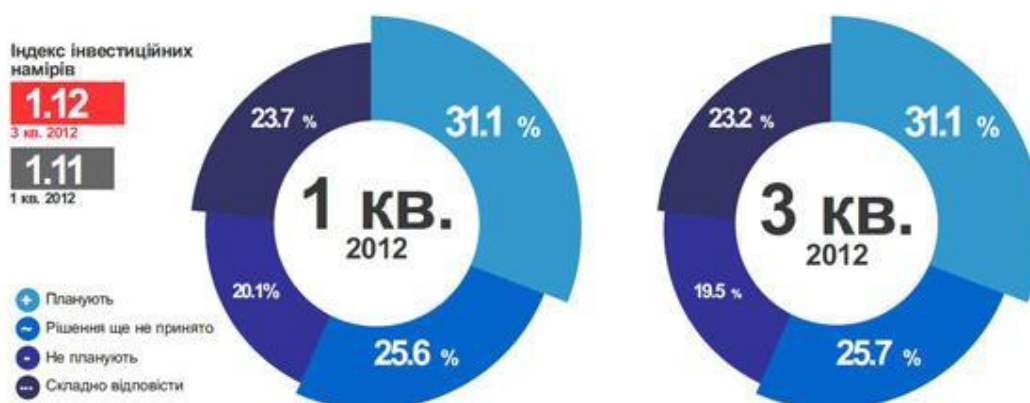
Згідно з результатами опитування керівників 253 американських, європейських і українських підприємств, індекс інвестиційної активності в Україні в жовтні 2012 р. підвищився на 0,2 пункту - в порівнянні з квітнем-2012 - до 4,43 за 10-бальною шкалою. [<http://www.lfr.org.ua/>]

За оцінками інвесторів, у 3 кварталі 2012 р. в порівнянні з I кварталом 2012р. на інвестиційний клімат України зменшився негативний вплив таких проблем, як адміністративні бар'єри, податкова система, система державного управління на центральному та місцевому рівні. Водночас інвестори частіше стали вказувати на потребу боротьби з корупцією та реформування судової системи. [<http://www.lfr.org.ua/>]

63,5% респондентів також відзначили несприятливий вплив зовнішньоекономічної кон'юнктури на інвестиційний клімат в Україні, а 36,5% керівників компаній вважають стабілізацію макроекономічної обстановки необхідною умовою для поліпшення інвестиційного клімату.

За оцінками інвесторів, податкова система перейшла з четвірки серйозних перепон на шляху поліпшення інвестиційного клімату в четвірку менш тривожних перешкод. Підприємці вважають, що в 3 кварталі 2012 р. знизився актуальність проблем великих витрат часу при подачі документів і необхідності фізичного контакту з працівниками податкового відомства, відсутність можливості подачі документів в електронній формі.

Згідно з результатами дослідження, індекс оцінки тривалості часу, який потрібно витратити для подачі документів до податкової підвищився на 0,4 пункту - до 4,1. Індекс необхідності фізичного контакту з податківцями та неможливості подачі документів в електронній формі збільшився на 0,2 пункту - до 4,8.

Рис.2.7. Вимірювання інвестиційного клімату в Україні

*Побудовано за даними <http://www.lfr.org.ua/>

Виходячи із вищенаведеної оцінки міжнародних експертів та місцевих підприємців, видно позитивну тенденцію інвестиційної привабливості.

Як наголошують автори Doing Business, хоча Україна і досягла певних результатів, «але 107 інших країн також імплементували загалом майже 200 реформ». Це означає, що конкуренція стає все жорсткішою. Перед Україною залишається безліч викликів, бо країна залишається в останній чверті рейтингу по 6-ти з 10-ти індикаторів рейтингу Doing Business.

2.2. Оцінка податкового навантаження з метою залучення іноземних інвестицій

На шляху практичного вирішення завдання досягнення оптимального рівня податкового навантаження необхідним є дослідження ефективності застосування способів виміру його величини та оцінки рівня податкового навантаження на економіку держави загалом. Це дасть можливість створити наукову основу для відповіді на питання, в якому напрямку повинне змінюватися податкове навантаження, щоб не допустити невиконання покладених на державу суспільно необхідних функцій і гальмування підприємницької ініціативи або погіршення платоспроможності платників.

Дослідження вітчизняної і зарубіжної літератури свідчать про наявність різноманітних методик розрахунку даного показника. Рівень податкового навантаження вимірюється як і для економіки держави в цілому (макрорівень), так і окремих підприємств (мікрорівень).

Для визначення податкового навантаження на макроекономічному рівні доцільно використовувати показник загального рівня податкового навантаження на економіку (податковий коефіцієнт), що розраховується як відношення суми сплачених податків (податкових надходжень зведеного бюджету), включаючи обов'язкові відрахування до державних цільових фондів,

до ВВП. Розрахований за даною схемою показник дає можливість порівнювати податкове навантаження в різних країнах, оскільки у міжнародній статистиці для виміру його загального рівня на економіку використовується саме податковий коефіцієнт (tax ratio) [1, 7].

Таблиця 1 містить результати аналізу рівня перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет, величини сплачених податків на одну особу та податкового навантаження в Україні протягом останніх трьох років.

Таблиця 2.1

Аналіз податкового навантаження в Україні протягом 2009-2011 років*

Показник	2009 рік	2010 рік	2011 рік	Відхилення (+,-) звітнього періоду до	
				2009 року	2010 року
Доходи зведеного бюджету, млрд. грн.	288,58	314,51	398,31	+25,93	+83,8
Податкові надходження до зведеного бюджету, млрд. грн.	148,92	166,873	268,605	+17,953	+94,732
Обов'язкові сукупні внески до цільових позабюджетних фондів млрд. грн.	306,0	177,8	197,5	-128,2	+19,7
Неподаткові надходження, млн. грн.	66,3	33,019	49,043	-33,281	+16,024
ВВП номінальний, млрд. грн.	914,7	1094,6	1314	+179,8	+219,4
Рівень перерозподілу ВВП через бюджет, %	31,5	28,7	30,3	-2,8	+1,6
Податкове навантаження, %	49,7	31,5	35,9	-18,2	+4,4

Населення, тис. осіб	45982,9	45795	45560,3	-187,9	-234,7
Сплачені податки на одну особу, грн.	3238,6	3643,9	5741,9	+405,3	+2098

*складено за даними [2,3]

Так, загальна сума доходів зведеного бюджету України у 2011 р. становила 398,31 млрд. грн., що на 83,804 млрд. грн., або на 26,6% більше за 2010 рік.

У 2011 р. держбюджет отримав 314,572 млрд. грн., що на 73,957 млрд. грн., або на 30,7% більше за відповідний показник 2010 року (без врахування у 2010 році погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ за рахунок випуску ОВДП по спеціальному фонду держбюджету в обсязі 16,4 млрд. гривень проти 2010 року надходження зросли на 22,4%, або на 57,521 млрд. гривень).

Податкові надходження до держбюджету за звітний період становили 261,605 млрд. гривень, що на 94,732 млрд. гривень, або на 56,8% більше від надходжень за 2010 рік (без врахування у 2010 році погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ за рахунок випуску ОВДП по спеціальному фонду держбюджету в обсязі 16,4 млрд. гривень проти 2010 року надходження зросли на 42,7%, або на 78,296 млрд. гривень).

Неподаткові надходження до державного бюджету становили 49,043 млрд. грн., що на 16,024 млрд. гривень, або на 24,6% менше за відповідний показник 2010 року. Це пов'язано із зміною бюджетної класифікації у 2011 році, коли деякі надходження, що обліковувались в неподаткових надходженнях були перенесені в податкові (рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси тощо).

Отже, на основі даних таблиці 2.1 можна зробити висновок, що в Україні в 2011 році рівень перерозподілу ВВП через бюджет становив 30,3%, що на 1,6% більше ніж в 2010 році відповідно. Дана ситуація є позитивною для економіки України, оскільки прослідковується зростаюча тенденція щодо формування доходів зведеного бюджету та створення ВВП.

Слід зазначити, що загалом українська економіка характеризується зростаючим податковим навантаженням на підприємців. Аналізуючи рівень даного показника за 2009-2011 рр., згідно проведених підрахунків, податкове навантаження на економіку України впродовж досліджуваного періоду мало різнобічний характер. Якщо у 2009 р. цей показник становив 49,7 %, то у 2010 році знизився на 18,2%, а вже у 2011 році знову зріс на 4,4 %, незважаючи на зниження податкових ставок. Хоча впроваджені в дію податкові реформи і дали можливість стабільно та в повному обсязі наповнювати бюджет, податкова система й надалі характеризується значною затратою часу платниками податків на ведення та організацію податкового обліку та звітності та значними фінансовими витратами, що в свою чергу впливає на рівень ВВП [3].

Динаміку рівня перерозподілу ВВП через бюджет та податкового навантаження в Україні за останні три роки наочно можна представити у вигляді наступної діаграми (рис.2.8.).

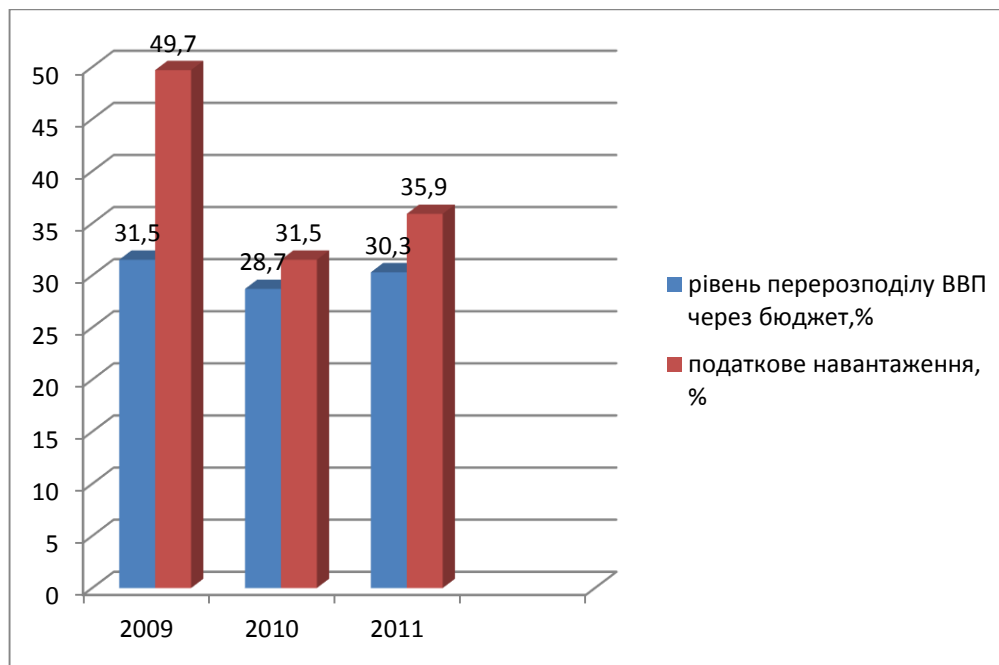

Рис. 2.8. Податкове навантаження в Україні в 2009-2011 рр.

* побудовано за даними таблиці 2.1

Отже, ми бачимо пропорційність між рівнем перерозподілу ВВП через бюджет і податковим навантаженням протягом 2010-2011 років.

У фіскальній зарубіжній практиці існує велика кількість методик розрахунку та аналізу податкового навантаження. Однією з найбільш прогресивних методологій такого підрахунку на сьогоднішній день є пропонована Світовим Банком спільно із всесвітньовідомою аудиторською та консалтинговою компанією Price water house Coopers. При щорічних дослідженнях легкості ведення бізнесу «Doing Business» та виданні по аналізу індикаторів сплати податків «Paying Taxes» експерти оцінювали країни по декількох показниках: кількості податкових платежів; часу, необхідному для розрахунку та сплати податків; загальна (сумарна) ставка оподаткування [6].

Необхідно зазначити, що для розрахунків для кожної країни умовно береться підприємство, власниками якого є 5 фізичних осіб-резидентів, яке займається виробництвом, не веде експортно-імпортової діяльності, має 60 найманих працівників, здійснює свою діяльність в найбільшому бізнес-центрі країни, встановлює 20% надбавку на товари та 50% чистого прибутку виплачує у вигляді дивідендів власникам. При цьому використання таких показників як кількість податкових платежів і час, необхідний для їх розрахунку та сплати є нововведенням, однак уже виправдалось, оскільки характеризує навантаження на платника податків не тільки розміром платежів, але і механізмом їх сплати.

Розміри податків у різних державах сильно відрізняються, і це залежить від багатьох факторів. Навіть, видалося б, у єдиному Європейському Союзі є значні відмінності в ставках податків між країнами-членами. Частка податкових відрахувань фізичних осіб у деяких державах Єврозони є найвищою у світі й забирає в середньому половину доходів громадян, а подекуди навіть більше. Найнижчі з європейських сумарні ставки податків зафіксовані у Великобританії, Швейцарії, Ірландії й Ісландії - у межах 25-30 %. З європейських країн найнижчий податок на прибуток установлений на Кіпрі – 10%.

У 2012 р. Світовий Банк разом з PricewaterhouseCoopers оголосив українську систему оподаткування однією з найобтяжливих у світі: 181 місце – це третє найгірше місце в світі. В Україні кількість податкових платежів за

рік становить 135 і витратити на це доводиться 657 годин (82 робочих дні), а загальна ставка оподаткування становить 57,1% доходу (виручки) підприємства – це 152 місце із 183 країн [5].

Для порівняння, в 2009р. в Росії витрачали на оплату 11 податкових платежів 448 годин і 51,2% доходу - 130 місце. На сплату 35 податків у Китаї (136 місце) потрібно 872 годин при податковій ставці – 80,7%.

На Мальдівах платять 9% доходу й платять усього один податок. Витрачають на це менше години. Рекордсменом по абсурдності оподаткування є Гамбія - тут податки можуть досягти 286,7%. У рейтингу податкових систем Мальдіви посідають перше місце, Білорусь останнє (124 податкових платежів, 1188 годин, 144 %).

У десятку кращих податкових систем світу за версією Всесвітнього банку потрапили Мальдіви, Вануату, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Кувейт, Сінгапур і Гонконг. З Європи в десятку потрапила тільки Ірландія. Найбільш обтяжливими податковими системами визнано Панаму, Ямаїку, Мавританію, Болівію, Гамбію, Венесуелу, Конго, Україну й Білорусію [5].

Україна і Білорусь залишаються двома країнами, сплачувати податки в яких найскладніше. Платити податки стало легше в усьому світі, а спрощена процедура сплати податків майже завжди призводить до збільшення державних надходжень та збільшує обсяг іноземних інвестицій у країну. Хоча Україна і значно спростила процес сплати податків, проте час, який витрачається на дотримання законодавства (часто це «чорна» робота), в багатьох випадках означає, що Україна (як і сусідня Білорусь) посідають у рейтингу найнижчі місця зі 181 дослідженої країни.

Для наочного уявлення про розміри загальних ставок оподаткування у досліджуваних країнах можна побудувати діаграму 2.

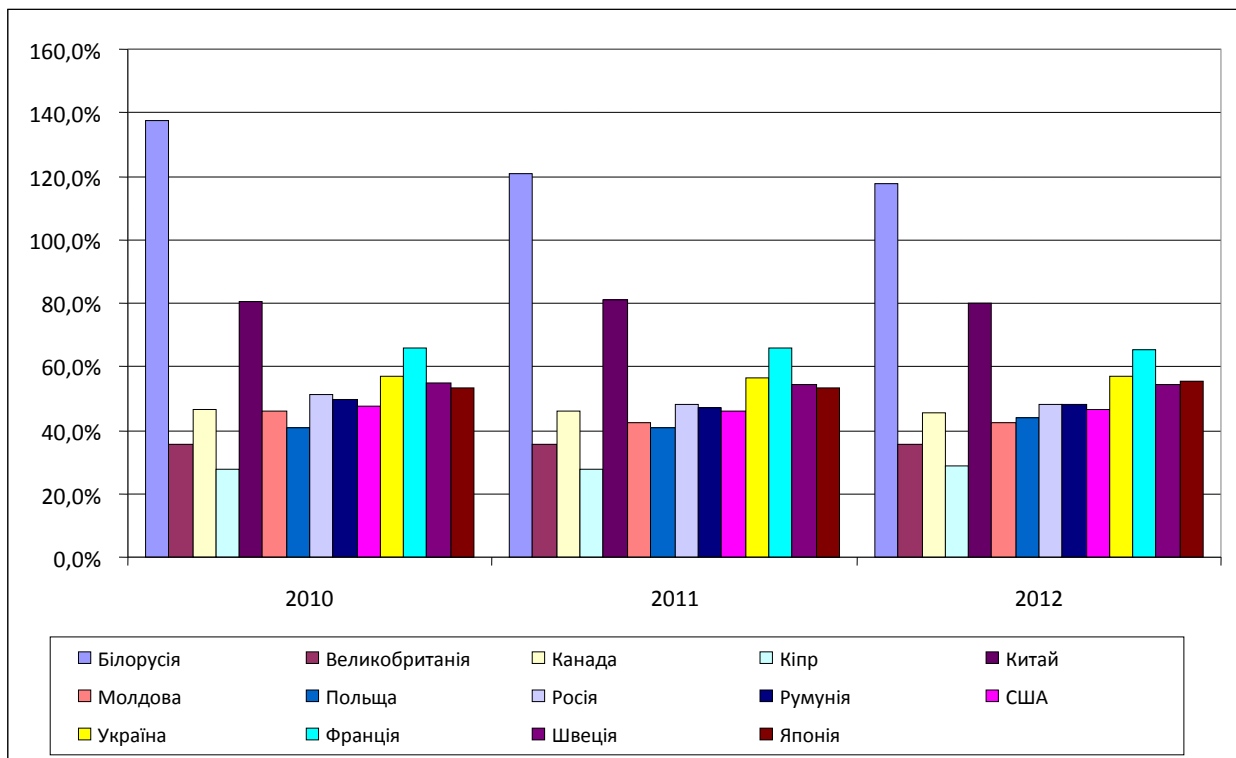

Рис. 2.9. Загальні ставки оподаткування деяких країн за оцінкою Pricewaterhousecoopers

* побудовано автором самостійно за даними Світового банку і аудиторської компанії «PriceWaterHouseCoopers»

В наведеній таблиці ступінь податкового навантаження найбільш повно виражається через показник загальної ставки оподаткування. В Україні вона становила в минулому році 57,1% обсягу доходів, в США 46,6%, Росії – 48,3%, Китаї – 79,9%, Швеції – 54,5%, Великобританії – 35,3%, тощо [5].

В цьому році 36 країн удосконалили свої системи оподаткування підприємств, а 100 країн зробили це протягом останніх трьох років. Домініканська Республіка стала найкращим реформатором, за нею слідує Малайзія. В той час, як зменшення податку на прибуток юридичних осіб було найпопулярнішою реформою, проведеною в 21 країні світу, численні країни полегшили процес сплати податків, спростивши або скасувавши інші корпоративні податки.

Цього року наступні країни потрапили до першої десятки країн, в яких легко сплачувати податки: Мальдіви (№1), Катар, Гонконг (Китай), Об'єднані Арабські Емірати, Сінгапур, Ірландія, Саудівська Аравія, Оман, Кувейт та

Кірібаті. А до десяти країн за найскладнішою процедурою сплати податків з 171 місця по 181 увійшли Панама, Ямайка, Мавританія, Гамбія, Болівія, Венесуела, Республіка Конго, Україна та Білорусь.

З 2007 року до 2012-го податкова система України пересунулася з другого на третє найгірше місце у світі. Кількість податкових платежів зросла до найбільшого у світі рівня. За величиною сукупної податкової ставки позиція України погіршилася зі 142 го до 152-го місця. Час на здійснення податкових платежів хоча і зменшився майже втричі, однак десятку найгірших країн світу за цим критерієм покинути не вдалося. Незважаючи на те, що ставка оподаткування прибутку підприємств у розмірі 19% не вважається високою, «приховані» податки та час, що витрачається на дотримання норм українського законодавства, є причиною того, що Україна знаходиться в кінці таблиці. Хоча рейтинг України значно погіршився, ситуацію можна було б легко виправити, запровадивши в систему декілька нововведень. Дотримання адміністративних вимог щодо сплати податків залишається справжнім тягарем для підприємств, і це істотно впливає на загальний рейтинг.

Результати дослідження підтверджують, що під час реформ уряди повинні розглядати всі податки, що сплачуються організаціями. Податок на прибуток підприємств становить тільки частину всіх витрат, і у середньому на нього припадає 37% загальної податкової ставки, 26% кількості годин, що витрачаються на податкове адміністрування, та 12% від числа всіх податкових платежів. Податки та відрахування з фонду заробітної плати в деяких країнах значно підвищують податкові витрати та навантаження в області податкового адміністрування.

2.3. Особливості запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні

Обґрунтовано доцільність запровадження в Україні інвестиційної податкової знижки.

Запропоновано механізм визначення ставки інвестиційної податкової знижки залежно від темпу приросту коефіцієнта оновлення основних засобів і частки вартості введених у дію основних засобів у їхній загальній вартості на кінець звітного періоду. На основі розрахованих ставок знижки проведено оцінку зменшення фактичних надходжень податку на прибуток підприємств через введення даної пільги.

Реальні інвестиційні вкладення є вагомим джерелом забезпечення стабільного економічного зростання. Для ефективного функціонування національних економік, що перебувають на стадії розвитку, обсяг щорічних інвестицій на відновлення основних засобів має досягти 20–25 % ВВП. За результатами 2011 р. в Україні інвестиції в основний капітал становили 10,1 % ВВП, що є надзвичайно низьким показником інвестиційної активності. Такий стан зумовлений як суб'єктивними причинами (політична ситуація), так і об'єктивними. До останніх можна віднести: зменшення кредитного інвестування на тлі дефіциту фінансових ресурсів у банківській системі; недостатність власних коштів у підприємств для здійснення інвестування; катастрофічний рівень зносу основних фондів.

У цих умовах розв'язання проблеми оновлення матеріальної частини національної економіки слід вважати одним із пріоритетних завдань держави, вирішення якого, в умовах бюджетного обмеження, можливе за рахунок упровадження такого механізму надання податкових пільг, що стимулював би бізнес до спільного фінансування інвестиційних проектів як за рахунок власних джерел фінансування (амортизаційні відрахування і прибуток), так і зовнішніх фінансових ресурсів (інвестиційне кредитування, залучення інвестицій на ринку капіталів, боргове інвестування).

При цьому введення пільг не повинно впливати на податкову справедливість і нейтральність у оподаткуванні. Основне завдання полягає в тому, щоб із допомогою податкових пільг не арифметично збільшувати величину прибутку підприємства, а стимулювати його до реінвестування в оновлення виробництва й запровадження нових технологій. Це сприятиме

ефективнішому використанню фінансових ресурсів на підприємстві, підвищенню конкурентоспроможності продукції, а також переходу і окремих видів економічної діяльності, і національної економіки на новий технологічний рівень, нові технологічні уклади. Виходячи з цього, можна констатувати, що в Україні сформовано структуру промисловості з переважанням низькотехнологічних, енергоємних та екологічно шкідливих підприємств. Така структура не є конкурентоспроможною у світовому вимірі, отже, потребує революційної модернізації та перекваліфікації в нові технологічні уклади.

Крім цього, дана проблема і шляхи її розв'язання підтверджуються в Посланні Президента України до Верховної Ради України, де зазначено, що високий рівень конкуренції на світовому ринку інвестицій в умовах поширення фінансової глобалізації потребує побудови виваженої й дієвої системи інвестиційних стимулів, для чого необхідно: передбачити доповнення Податкового кодексу України положеннями про податкові інвестиційні стимули, диференційовані залежно від типу й обсягів інвестицій, розмірів підприємств, регіону інвестування, цілі інвестицій, інноваційного рівня виробництва, кілько новостворених робочих місць; запровадити інструментарій оцінки довгострокової ефективності використання отриманих податкових пільг, забезпечення цільового характеру їх використання та відповідальності отримувачів за порушення умов надання пільг і строковості їх надання. Це свідчить про фіскальну орієнтацію цього податку і його другорядну роль як інструменту стимулювання інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів господарювання. Тобто доречно говорити про вдосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств у напрямі стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Разом із тим вони обґрунтовують рекомендації як щодо вдосконалення діючих механізмів надання податкових пільг, так і щодо запровадження нових податкових стимулів інвестиційно-інноваційного характеру в механізмі оподаткування прибутку підприємств. Попри це питання вибору інвестиційних податкових

стимулів, які доречно впровадити у вітчизняну практику оподаткування, наразі залишається відкритим.

У наших попередніх дослідженнях було визначено потребу в доопрацюванні чинного податкового законодавства в аспекті належного стимулювання впровадження ресурсо- та енергозберігаючих обладнання й технологій на всіх вітчизняних підприємствах, запропоновано поетапне запровадження в Україні спочатку інвестиційної податкової знижки, а згодом – інвестиційного податкового кредиту.

Отже, нашою метою є подальше обґрунтування доцільності запровадження в Україні інвестиційної податкової знижки як стимулу до інтенсивного оновлення національної економіки, а також визначення механізму її надання.

Переваги та недоліки запровадження податкових пільг. Дієвими податковими інструментами стимулювання вкладень власних коштів підприємств у законодавчо визначені інноваційні обладнання й технології, апробованими в зарубіжних країнах, є податкові пільги з податку на прибуток підприємств (ППП) у формі інвестиційного податкового кредиту (ІПК), інвестиційної податкової знижки (ІПЗ) та прискореної амортизації. ІПК передбачає зменшення податкового зобов'язання підприємства зі сплати ППП в обсязі, еквівалентному частці витрат поточного податкового періоду, що були спрямовані на фінансування інвестиційних проектів чи НДДКР.

Інвестиційна податкова знижка передбачає право підприємства зменшувати прибуток до оподаткування (об'єкт оподаткування) на встановлений відсоток інвестицій капітального характеру й витрат на НДДКР, здійснених підприємством. Отже, відмінність між цими податковими інструментами полягає в тому, що ІПЗ скорочує базу оподаткування, а ІПК безпосередньо впливає на суму ППП. Аналізовані дві пільги надають перевагу (стимул) для короткострокових інвестиційних проектів, оскільки, в підсумку, прямо зменшують суму сплачуваного податку на прибуток. У свою чергу, прискорена амортизація, що її, на нашу думку, теж можна класифікувати як податкову пільгу також зменшує суму сплаченого податку на прибуток.

Водночас таке зменшення відстрочує сплату податку на майбутні податкові періоди, коли закінчиться період нарахування прискореної амортизації. Тому, з цієї позиції, прискорена амортизація більше підходить до довгострокових інвестиційних проектів.

Економічна вигода для держави від запровадження податкових пільг у формі ПЗ та ПК у довгостроковому періоді полягає в тому, що підприємство після здійснення інвестицій зменшує виробничі витрати, збільшує продуктивність праці й розмір прибутку до оподаткування і, відповідно, суму сплачуваного податку на прибуток. Із позицій виконання ППП його фіскальної функції в короткостроковому періоді кращим варіантом для держави є запровадження ПЗ, яка порівняно з ПК (за умови рівності їхньої величини) меншою мірою спричиняє зниження податкових надходжень до бюджету. Поряд із прямими втратами бюджету від недонадходження податків надання податкових пільг може спричинити непрямі негативні наслідки для суспільства. Зокрема, окремі дослідження показують: у багатьох випадках втрати доходів бюджету у зв'язку з пільговим оподаткуванням не компенсуються вигодами для суспільства, які створюються тими ж пільгами. Це пояснюється недостатньою цільовою спрямованістю (адресністю) податкових пільг, порушенням основних якісних характеристик податкової системи (нейтральність, справедливість, ефективність, що включає також простоту адміністрування й виконання податкового законодавства), постійний пошук політичної ренти, збільшення можливостей для корупційних і шахрайських дій тощо. Податкові пільги ефективно діють на користь тих, хто сплачує великі суми податків. В умовах прогресивного оподаткування доходів найбільш бідні верстви населення (а також малі підприємства) сплачують податки в мізерних обсягах, тому і втрачають вигоди від пільг. Генерування неочікуваних вигід знаходять своє відображення в багатьох випадках, оскільки податкові пільги створюють для осіб стимули робити те, що вони зробили б і без них, тому податкові стимули стають позаплановим додатковим джерелом фінансових ресурсів для їх отримувача.

Податковій службі складніше контролювати систему з багатьма винятками, що підвищує ймовірність невимушених помилок та шахрайства, а це, своєю чергою, – вартість адміністрування податків. Однак, важливим елементом є викривлення процесу прийняття рішень у ринковій економіці та перенесення податкового навантаження на інші об'єкти оподаткування.

Разом із тим можна виділити й позитивні сторони податкових стимулів, зокрема:

- бізнес стимулюється до ефективнішого подолання “провалів ринку” й зовнішніх шоків;

- відбувається стимулювання капіталовкладення в діяльність, яка створює позитивні зовнішні ефекти ринку;

- податкові пільги не потребують фактичних витрат із бюджету, а отже, знижують потребу в урядовому керуванні еквівалентними сумами прямих бюджетних видатків;

- звільнені від оподаткування кошти платник податку може використовувати в цілях, пріоритетних для держави;

- податкові пільги не витісняють приватні інвестиції, а, навпаки, стимулюють їх;

- податкове стимулювання характеризується меншими бюрократичними процедурами, ніж прямі бюджетні видатки;

- при отриманні податкових пільг право власності на вивільнені з-під оподаткування кошти не переходить до держави.

У цілому зарубіжні експерти з питань оподаткування визнають, що окремі добре продумані податкові пільги, спрямовані на стимулювання інвестицій у нове обладнання й у НДДКР, були успішними з позиції збільшення інвестицій.

До того ж запропоновані заходи щодо запровадження ІПЗ не передбачають вибіркової дії за секторальним чи територіальним принципом, а навпаки, надання пільги відбуватиметься на основі принципу рівного доступу підприємств до неї за трьох умов:

1) 100-відсоткове використання амортизаційних відрахувань на інвестиції в основні засоби або 50-відсоткове – на фінансування впровадження технологічних інновацій (як показав аналіз, на інвестиційні цілі використовується не більше 30 % амортизаційних відрахувань);

2) реінвестування отриманого прибутку;

3) ведення прибуткової діяльності.

Стосовно амортизаційних відрахувань передусім відзначимо, що їх інвестиційне використання є вагомим інвестиційним ресурсом для економіки нашої країни.

Як уже зазначалося, оскільки податкові пільги зменшують ефективну ставку оподаткування і, як наслідок, призводять до диференційованої норми прибутку за секторами економіки чи видами інвестицій, а це, у свою чергу, – до міжсекторальних розподільних відмінностей, наша пропозиція зводиться до скасування всіх “точкових” і галузевих пільг. Такі умови не впливатимуть на конкурентне середовище в бізнесі, тобто введення даної пільги не суперечитиме принципам застосування податкових інструментів, закріпленим у законодавствах СOT і ЄС.

Тенденція зменшення ефективної ставки корпоративного прибуткового податку в США через механізм податкових пільг і податкової амортизації чітко простежується і прогнозованою.

Зовсім іншу ситуацію спостерігаємо в Україні, де, незважаючи на численні податкові пільги, ефективна ставка податку в 2005 і 2011 рр. навіть перевищує нормативну. Дана ситуація ще раз підтверджує той факт, що існуючі податкові пільги з податку на прибуток необхідно скасовувати й запроваджувати одну інвестиційно спрямовану пільгу для всіх видів діяльності.

Отже, пропонуємо поширити ІПЗ на витрати підприємств, здійснені у звітному податковому періоді (рік), на купівлю основних засобів (далі – ОЗ), які належать до 4-ї, 5-ї та 6-ї груп ОЗ, визначених ст. 145 Податкового кодексу. При цьому пріоритетом має стати купівля тих ОЗ, використання яких приведе до поступового зниження енерго- й ресурсомісткості продукції, досягнення

високого рівня екологічності виробництва, сприятиме створенню нової продукції (перед - усім це стосується устаткування), лояльної до навколишнього природного середовища та яка відповідатиме європейським екологічним стандартам. Водночас дію пільги необхідно поширити на ОЗ, термін корисної служби яких, визначений виробником, – не менший ніж три й не більший ніж сім років.

Доцільно також запроваджувати підвищувальний або понижувальний коефіцієнт ІПЗ, який залежатиме від: 1) частки капітальних витрат в інноваційні продукти, у т. ч. створення нових або вдосконалення діючих технологій, нових видів сировини й матеріалів, впровадження енергоресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій; 2) місця здійснення підприємницької діяльності, адже воно має відігравати важливе значення. Так, стимулювання інвестицій у сільську місцевість повинно бути пріоритетним для держави з кількох причин: у селах існує проблема з працевлаштуванням, що змушує громадян переїжджати в міста, а це спричиняє низку проблем; рівень оплати праці в селах значно нижчий, ніж у містах, і це питання також потребує розв'язання, оскільки саме в селах зберігаються основні мовні, релігійні, культурні, історичні і традиційні центри; міста перенасичені промисловими об'єктами (Київ, Донецьк, Дніпропетровськ, Харків,

Запоріжжя і т. д.), що створює значне техногенне навантаження на населення.

Досить важливим елементом податкової пільги є термін її дії. Граничний термін фіскальної ефективності дії податкової пільги, як було доведено в попередніх наших дослідженнях, має становити не менше трьох і не більше п'яти років.

У разі меншого або більшого терміну застосування пільги вона виявляється фіскально- й економічно- неефективною: при меншому терміні її застосування очевидно, що система стимулів, створювана пільгами, виявляється ще не задіяною повною мірою; при більшому терміні виникають

можливості для зловживань, корупції та шахрайства. Тому пропонуємо запровадити ІПЗ на чотири роки.

Отримавши право на ІПЗ, платники податку мають документально обґрунтувати інвестиційні витрати й одночасно з податковою декларацією з ППП подати до податкових органів довідку про розмір

Для того щоб запроваджена на практиці ІПЗ стимулювала інвестиційну активність, слід передбачити однією з умов її надання використання звільненого прибутку на інвестиції в основний капітал, що на практиці виражатиметься у збільшенні вартості введених ОЗ на кінець t-го року. У свою чергу, це приведе

Виходячи із середнього значення частки введених ОЗ у їхній загальній вартості - суті, фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування підприємств промисловості та середнього значення сплачуваного підприємствами промисловості ППП, вважаємо за доцільне встановити ставку ІПЗ в розмірі 15 % суми прибутку, що підлягає оподаткуванню у звітному періоді. Враховуючи зарубіжний досвід застосування ІПЗ, пропонуємо обмежити її максимальний обсяг розміром 50 % сплачуваного у звичайних умовах ППП. Це надасть можливість не лише збільшити частку вартості введених ОЗ у їхній загальній вартості на 20 %, а й не допустити різких коливань надходження ППП до бюджету. Результати здійснених нами розрахунків свідчать, що надання ІПЗ у розмірі 15 % підприємствам промисловості у 2002–2010 рр. спричинило б щорічне зменшення надходжень податку на прибуток від промислових підприємств у середньому на 12,2 % (зазначимо, що ці дані є умовними, оскільки невідомо, чи використовували промислові підприємства 100 % амортизаційних відрахувань на інвестиції в основні засоби). Наведемо приклад розрахунку суми ІПЗ за даними фінансової звітності ВАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” за 2010 р. (вартість 4-ї, 5-ї та 6-ї груп ОЗ на кінець року – 12 169 261 тис. грн; вартість введених протягом року ОЗ 4-ї, 5-ї та 6-ї груп – 703 950 тис. грн; темп приросту коефіцієнта оновлення ОЗ – 15,0 %). За формулою нами було розраховано ставку ІПЗ, яка для

економіки України становить у середньому 15 %. Сума інвестицій у основні засоби (669 727 тис. грн) перевищує суму амортизаційних відрахувань (528 425 тис. грн). Враховуючи значення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування (1 908 329 тис. грн), сума ІПЗ, що може бути надана підприємству, становитиме 286 249,4 тис. грн, або 41 % суми податку на прибуток від звичайної діяльності, яку підприємство сплатило до бюджету в 2010 р. (698 169,1 тис. грн).

Окрім цього, процес застосування ІПЗ повинен підлягати з боку податкових органів жорсткому контролю реальності здійснених інвестицій та їхньої ефективності. Насамперед сума використаної ІПЗ має підлягати обліку таким суб'єктом – платником ППП у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України для податкових пільг. Якщо підприємство, котре користувалося цією пільгою, порушило будь-яку з умов її надання, воно повинно відшкодувати ППП, не сплачений у зв'язку з її наданням, зі сплатою штрафу й пені відповідно до чинного законодавства (п. 30.8 ст. 30 Податкового кодексу). Такий суб'єкт позбавляється права на отримання ІПЗ протягом року, в якому здійснено порушення, а також наступного фінансового року.

Контроль ефективності надання ІПЗ насамперед передбачає оцінку фіскальної, економічної ефективності даної податкової пільги. Так, А. Соколовська зауважує, що при оцінці економічної ефективності ІПЗ можна використовувати такі показники, як інвестиції в основний капітал, вартість основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, шляхом порівняння коефіцієнта зростання відповідного економічного показника та коефіцієнта зростання обсягу наданих пільг. Надання податкових пільг слід вважати ефективним, якщо коефіцієнт економічної ефективності податкових пільг перевищує одиницю.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що запровадження ІПЗ у вітчизняну практику оподаткування прибутку підприємств дасть можливість посилити стимулюючу функцію цього податку, підвищити інвестиційний попит, здійснити модернізацію вітчизняного виробництва за рахунок власних коштів

суб'єктів господарювання, зменшити податкове навантаження на прибуток підприємств. За умови ефективної реалізації запропонованого механізму надання ІПЗ остання сприятиме інвестиційному використанню капіталу й підвищенню конкуренто - спроможності вітчизняних підприємств.

Висновки до розділу II. На основі проведеного моніторингу інвестиційної привабливості та оцінки податкового навантаження в Україні можна прийти до висновку щодо підвищення рейтингу України у світовому просторі. Позитивний вплив матиме і запровадження заходів вдосконалення системи податкового контролю, створення умов, щодо зниження рівня ухилення від сплати податкових зобов'язань, обмежене використання податкових пільг, а також забезпечення оптимального розподілу вилучених коштів, що потребує проведення подальших досліджень та розробки теоретико-методичних основ механізму їх реалізації в контексті інвестиційно-іноваційного простору. Слід зазначити, що податкове навантаження є одним із фінансових показників, який визначає частку валового внутрішнього продукту на макрорівні та прибутку суб'єкта господарювання на мікрорівні, що перерозподіляється та акумулюється в бюджеті країни у вигляді податків і зборів. Зниження рівня податкового навантаження є рішучим кроком у подоланні економічної кризи, що в цілому створить сприятливі умови реформування економічної і податкової сфери. І саме надмірне податкове навантаження в Україні негативно впливатиме на економіку країни, спричиняючи її значну тінізацію. Податковий тягар розподілено між платниками податків дуже нерівномірно, а це негативно позначається на діловій активності ринкових агентів і формує атмосферу недовіри громадян до фінансових інститутів.

Реформування вітчизняної податкової системи та зменшення реального податкового навантаження дозволить Україні стати важливим суб'єктом податкової конкуренції на світовому просторі. Тому, використовуючи міжнародний досвід, адаптуючи його до специфіки та умов розвитку нашої країни, уряду необхідно створювати умови інвестиційної привабливості, в яких буде неможливо ухилятися від сплати податкових зобов'язань, що призведе до

поступового зростання іноземних інвестицій та збільшення надходжень до державного бюджету, а також подбати про те, щоб податкові надходження були доцільно розподілені.

РОЗДІЛ III ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ

3.1. Модель інвестиційної привабливості в Україні

Ступінь інвестиційної привабливості промислового підприємства є індикатором, показання якого дозволяють зробити висновки потенційним інвесторам про необхідність і доцільність вкладення фінансових засобів саме в даний об'єкт.

В економічній літературі до сьогодні не вироблений єдиний підхід до визначення сутності поняття "інвестиційна привабливість" і її взаємозв'язків з конкурентоспроможністю підприємства та його сталим розвитком. Аналіз джерел та проведене теоретичне дослідження дозволили провести уточнення поняття «інвестиційної привабливості» як комплексної категорії.

Інвестиційна привабливість підприємства як об'єкта інвестування є важливим показником, під яким слід розуміти його інтегральну характеристику з точки зору наявного фінансового стану, можливостей розвитку техніко-економічного та організаційного рівня виробництва, соціальної безпеки та інформаційної забезпеченості та податкового регулювання з точки зору корпоративного податкового менеджменту.

Інвестиційну привабливість слід визначати як комплекс різноманітних факторів, перелік і вага яких може змінюватись в залежності від:

- 1) цілей інвесторів;
- 2) виробничо-технічних особливостей підприємства, у яке інвестуються кошти;
- 3) економічного розвитку підприємства у минулому, на теперішній час, а також очікуваного у майбутньому економічного розвитку;
- 4) податкового планування та прогнозування.

Приймаючи рішення про вкладання капіталу у той чи інший інвестиційний об'єкт, інвестор розглядає інвестиційну привабливість комплексно. Інвестору необхідно враховувати забезпечення високої привабливості на всіх етапах інвестиційних рішень, від вибору країни-

реципієнта - до визначення конкретного інвестиційного проекту. Звідси очевидно, що інвестиційна привабливість має агрегований характер: нижчий рівень привабливості є складовою вищого рівня. А відтак усі рівні інвестиційної привабливості взаємопов'язані (рис.3.1).

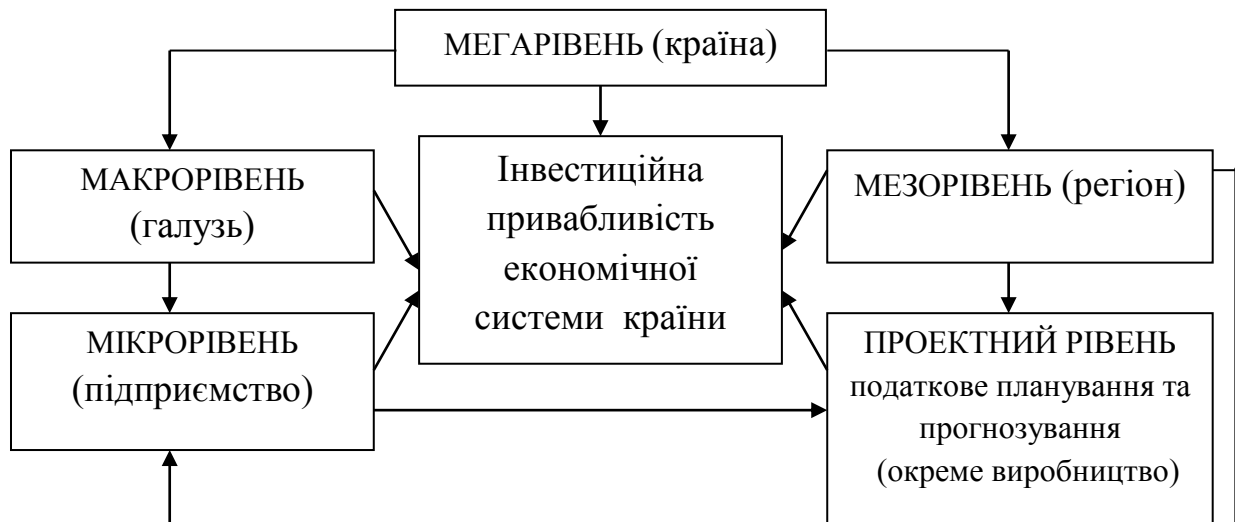

Рис. 3.1. Багаторівнева модель інвестиційної привабливості економіки

Методичні дослідження інвестиційної привабливості мають ґрунтуватись на логіці інвестиційних рішень, яка передбачає вкладення коштів там, де сприятливіші умови інвестування в тому числі є застосовані методи податкового стимулювання. Оскільки ідеальних умов у реальній практиці не буває, такі рішення приймаються, як правило, шляхом вибору більш прийнятних варіантів серед сукупності можливих. З урахуванням цього розроблено логічну схему процедури пошуку, вибору та прийняття інвестиційних рішень на основі порівняння, що має вид алгоритм вибору - спочатку інвестор вибирає країну інвестування на основі міждержавної оцінки інвестиційної привабливості, потім галузь на основі міжгалузевої оцінки, далі регіон - й так до рівня окремого проекту. Таку модель пошуку рішень для групи інвесторів з невизначеними наперед цілями можна вважати найбільш оптимальною, оскільки вона дозволяє інвестору з різноплановими інтересами та можливостями оцінити інвестиційну привабливість на кожному рівні: країни, галузі, регіону, підприємства, проекту тощо.

Оцінювання інвестиційної привабливості підприємства, що є сполучною ланкою між етапом аналізу та етапом прийняття рішень про вкладення коштів, являє собою інтегральну характеристику окремих підприємств як об'єктів перспективного інвестування з позиції сталості розвитку, ефективності використання активів, їх ліквідності та цілої низки інших показників.

Повноцінна оцінка інвестиційної привабливості підприємства повинна включати у собі всі складові цього поняття, а саме, абсолютні й порівняльні методи визначення привабливості підприємства як об'єкта інвестування.[]

В Україні в основі методики визначення інвестиційної привабливості підприємства використовується Положення «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації», а також методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена наказом Агентством з питань запобігання банкрутству від 23.02.97.[]

Проте існуючі методики визначення рівня інвестиційної привабливості не у всіх випадках задовольняють потреби інвестора у об'єктивній, неупередженій, доцільній та достатній для прийняття рішення інформації. Спроба виправлення певних недоліків призвела до створення різноманітних методів відносної оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

На сьогоднішній день сформовано велику кількість методик визначення як інвестиційної привабливості окремого підприємства, так і ранжування їх сукупності згідно з вимогами інвестора.[3, 6] Поруч з тим, постає питання створення єдиної системи показників оцінювання, яка б дозволила проводити об'єктивний і всебічний аналіз інвестиційної привабливості підприємств у рамках обраного математичного інструментарію.

Об'єктивна, доцільна і конкурентна система оціночних показників інвестиційної привабливості повинна враховувати наступні умови:

- 1) обмежена кількість індикативних показників, що безпосередньо впливають на прийняття інвестиційних рішень;

2) використання при розрахунку показників даних публічної бухгалтерської і статистичної звітності, мінімізація використання внутрішньої інформації;

3) можливість здійснення рейтингової оцінки діяльності підприємства як стосовно інших господарюючих суб'єктів, так і в часі.

Відповідно до викладених вище принципів була сформована система факторів оцінки інвестиційної привабливості, у яку включені:

1) фінансові показники (оцінка фінансових результатів діяльності підприємства, ліквідності та платоспроможності, ділової активності, рентабельності підприємства);

2) показники соціальної безпеки (показник продуктивності праці, плинності кадрів, коефіцієнт якісного складу персоналу);

3) інформаційні фактори (коефіцієнт культурного рівня персоналу, наявність сертифікатів якості товарів (послуг), коефіцієнт якості заборгованості).

Одним з найбільш перспективних серед інтегральних моделей визначення інвестиційної привабливості є метод суми коефіцієнтів І. Несторенко. Узявши його за основу та додавши до нього деякі риси свого погляду (зокрема, наведену вище систему факторів оцінювання), запропоновано наступний метод визначення інвестиційної привабливості підприємств, що отримав назву методу комплексних групових коефіцієнтів.

Узагальнюючий показник рейтингової оцінки по кожному підприємству буде мати наступну формулу розрахунку:

$$R_j = \frac{\sum_{i=1}^{n1} \left[\frac{e_{ij}}{\max_j e_{ij}} \right] \times K_1}{n1} + \frac{\sum_{i=1}^{n2} \left[\frac{b_{ij}}{\text{norm } b_i} \right] \times K_2}{n2} + \frac{\sum_{i=1}^{n3} \left[\frac{d_{ij}}{\max_j d_{ij}} \right] \times K_3}{n3} +$$

$$+ \frac{\sum_{i=1}^{n4} \left[\frac{l_{ij}}{\max_j l_{ij}} \right] \times K_4}{n4} + \frac{\sum_{i=1}^{n5} \left[\frac{p_{ij}}{\max_j p_{ij}} \right] \times K_5}{n5} + \frac{\sum_{i=1}^{n6} \left[\frac{w_{ij}}{\max_j w_{ij}} \right] \times K_6}{n6} \quad (1)$$

де e_{ij} , b_{ij} , d_{ij} , l_{ij} , p_{ij} , w_{ij} - значення i -го коефіцієнту відповідно групи показників фінансових результатів діяльності; ліквідності й платоспроможності; ділової активності; рентабельності діяльності; соціальної безпеки; інформаційних факторів по j -му підприємству;

$\max_j e_{ij}$, $\max_j d_{ij}$, $\max_j l_{ij}$, $\max_j p_{ij}$, $\max_j w_{ij}$ - максимальне значення i -го показника по відповідній групі показників;

$\text{norm } b_i$ - нормативне значення i -го показника по групі показників фінансової стійкості та ліквідності;

$n_1, n_2, n_3, n_4, n_5, n_6$ - кількість показників за групами показників діяльності підприємств;

K_i - ваговий коефіцієнт відповідних показників: $K_1=0,1$; $K_2=0,3$; $K_3=0,2$; $K_4=0,2$; $K_5=0,1$; $K_6=0,1$.

Коефіцієнти вагомості показників визначаються за допомогою експертної оцінки.

Слід зазначити, що інтегральний показник необхідно розрахувати за якомога більшу кількість років, що призведе до отримання можливості знаходження тенденції розвитку підприємства та врахування фактору часу.

Враховуючи на велику кількість підходів і методів визначення привабливості підприємств, необхідно вдатися до їх порівняльної оцінки, яка на практиці дозволить зробити вірний вибір методичного підходу і сформуванню об'єктивну характеристику підприємства.

Проведені розрахунки з визначення інвестиційної привабливості акціонерних підприємств станом на 2010 рік різними методами (зокрема, методом суми коефіцієнтів, методом суми місць та методом комплексних групових коефіцієнтів) дозволили сформуванню порівняльну таблицю результатів та провести ранжування підприємств згідно з отриманими даними (табл. 3.1). До уваги були взяті найбільш інвестиційно-привабливі товариства в Україні

Таблиця 3.1

Визначення інтегрального показника та ранжування підприємств за рівнем інвестиційної привабливості станом на 2011 рік

Найменування методики оцінювання	Відкриті акціонерні товариства металургійної галузі		Відкриті акціонерні товариства хімічної галузі		Закриті акціонерні товариства	
	Значення показника, R_j	Ранг	Значення показника, R_j	Ранг	Значення показника, R_j	Ранг
Метод суми коефіцієнтів	2,3	2	2,8	1	0,6	3
Метод суми місць	95	2	89	1	200	3
Метод комплексних групових коефіцієнтів	0,47	1	0,34	2	0,25	3
Критерії методів:						
Метод суми коефіцієнтів: $R_j \rightarrow \max$						
Метод суми місць $R_j \rightarrow \min$						
Метод комплексних групових коефіцієнтів $R_j \rightarrow 1$						

*Побудовано за даними <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc/2011>

Аналізуючи отримані дані, можна зробити висновок про те, що найменш привабливим для потенційного інвестора підприємством у досліджуваній групі є закриті акціонерні підприємства, про що однозначно свідчать інтегральні оціночні показники, розраховані різними методами. Найбільш інвестиційно-привабливим підприємством серед досліджуваних за інтегральною оцінкою методом комплексних групових коефіцієнтів є ВАТ хімічної галузі, проте її інтегральна оцінка не досягає навіть 50% від можливої ($0 < R_j < 1$) за рахунок низького значення фінансової складової інвестиційної привабливості.

Визначення рівня власної інвестиційної привабливості не є кінцевою метою для підприємства, що прагне залучити інвестиційні кошти. Заходи з підвищення інвестиційної привабливості, що здійснюються на основі аналізу теперішнього стану підприємства, спрямовані на залучення нових інвесторів і на покращення умов інвестування.

Підвищення інвестиційної привабливості як чітко спланований елемент стратегічного розвитку підприємства повинно відбуватися у рамках наступної системи (рис.3.2.):

Рис. 3.2. Система формування інвестиційної привабливості на підприємстві

Таким чином, з'ясування факторів та визначення резервів підвищення інвестиційної привабливості лежить у основі теоретичного обґрунтування проблеми формування достатньої конкурентоспроможності підприємства на інвестиційному ринку й безперечно пов'язано з загальними факторами інвестиційної привабливості, які укрупнено можна розподілити на:

1. фінансово-економічні;
2. соціальні;
3. інформаційні.

Серед діючих факторів і резервів підвищення інвестиційної привабливості основне значення доцільно приділити першій групі чинників, які, безперечно, мають найсуттєвіший вплив на формування рівня інвестиційної привабливості підприємства.

До фінансово-економічних факторів і резервів підвищення інвестиційної привабливості пропонується віднести:

- 1) підвищення ефективності використання основних фондів на підприємстві;
- 2) зростання якості управління кредиторською й дебіторською заборгованістю;
- 3) ріст ефективності використання оборотних коштів;
- 4) удосконалення управління прибутком підприємства;
- 5) запровадження маркетингових заходів та управління якістю;
- 6) підвищення ефективності управління ціноутворенням на продукцію підприємства;
- 7) зростання ефективності діяльності підприємства за рахунок впровадження екологічно безпечного обладнання;
- 8) налагодження та якості діяльності внутрішнього аудиту.

Доцільно розглянути практичне застосування вироблених у роботі методичних рекомендацій. Дослідження та аналіз індикаторів інвестиційної привабливості, проведене в умовах найбільш привабливих сфер діяльності, визначило необхідність пошуку факторів та резервів підвищення інвестиційної привабливості на підприємстві перш за все у групі фінансово-економічних показників.

Оцінка ефективності заходів із підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства дозволила виявити величину економічного ефекту, сформованого із наступних елементів:

- 1) прискорення оборотності оборотних коштів підприємства на базі зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості й виробничих запасів;

2) впровадження заходів із зміни обсягу коштів на рахунку підприємства, а також обсягу поточних фінансових інвестицій з метою створення найкращого співвідношення між обіговими коштами у виробничій та невиробничій сферах, оптимізації ліквідності та платоспроможності підприємства.

Таблиця 3.2

Економічний ефект заходів із підвищення інвестиційної привабливості

(за даними 2012 року)

№ п/п	Залежності, які використано при розрахунку	Сума вивільнення (-), залучення (+) коштів, млн. грн
1.	Зменшення середньої вартості кредиторської заборгованості з 63905,2 млн. грн. до 59660,7 млн. грн	+4244,5
2.	Зменшення середньої вартості виробничих запасів з 10316,6 млн. грн до 9133,7 млн. грн	-1182,9
3.	Зменшення середньої вартості дебіторської заборгованості з 88703,1 млн. грн до 84599,1 млн. грн	-4104,0
4.	Зменшення обсягу коштів на рахунку з 4385,9 млн. грн до 4069,9 млн. грн	-316,0
Всього		1358,4

*Побудовано за даними Державної статистики України

Таким чином, проведені на основі теоретичних досліджень розрахунки дозволяють виявити доцільність та економічну ефективність практичних рекомендацій щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства.

3.2. Інноваційні напрями податкового регулювання іноземних інвестицій в Україні

В сучасних умовах розвитку економіки інноваційна діяльність перетворюється в один з ключових факторів забезпечення високої

конкурентоздатності підприємства і росту кінцевих фінансових результатів його діяльності.

В найбільш загальному вигляді поняття інноваційної діяльності можна охарактеризувати як процес нового прикладення наукових, технічних і технологічних знань та врегулювання питань податкової політики в цілях досягнення комерційного успіху. Ефективність цього процесу в значній мірі визначається об'ємом і видами інноваційних інвестицій підприємства. Інноваційні інвестиції здійснюються в двох основних формах:

- ✓ шляхом придбання та розробки готової науково-технічної продукції;
- ✓ шляхом податкового регулювання.

Інноваційні інвестиції в формі придбання готової науково-технічної продукції мають наступні види:

- придбання патентів на наукові відкриття, винаходи, промислові зразки і товарні знаки;
- придбання "ноу-хау". Воно представляє собою сукупність технічних, технологічних, комерційних і інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, виробничого досвіду, необхідних для організації тої чи іншої виробничої діяльності, але не запатентованих.

Придбання патентів і "ноу-хау" здійснюється на основі ліцензійних угод.

Інноваційні інвестиції у формі розробки нової науково-технічної продукції мають наступні види:

- розробка нової науково-технічної продукції в рамках самого підприємства. В цьому випадку фінансові засоби інвестуються у відповідний об'єкт інновацій (нематеріальних активів), що створюється на даному підприємстві з можливою участю третіх осіб;
- розробка нової науково-технічної продукції сторонніми організаціями на замовлення підприємства. В найбільш узагальненому вигляді цей напрямок носить назву "інжиніринг". Він представляє собою комплекс робіт по проведенню науково-дослідних і конструкторських робіт з ціллю розробки

рекомендацій по вдосконаленню організації виробництва і управління, техніки і технології, форм реалізації готової продукції і надання послуг.

Результати розробки нової науково-технічної продукції як при першій, так і при другій формі цього виду інноваційних інвестицій оформляються звітами про науково-дослідну роботу, комплектами технологічної і конструкторської документації, методичними рекомендаціями, описами комп'ютерних програм і т.п.

Податкове регулювання в свою чергу створить відповідно сприятливі умови практичної реалізації інвестиційно-інвестиційних проектів та забезпечить при цьому соціально-економічну вигоду як на мікро- так макрорівнях

Процес управління інноваційними інвестиціями в розглянутих видах і формах охоплює наступні основні напрямки:

1. Формування загальної потреби в інноваційних інвестиціях в плановому періоді виходить з необхідності використання окремих їх видів у відповідності з вибраною інноваційною стратегією підприємства та держави в цілому.

Розрізняють наступні чотири типи інноваційної стратегії, які визначають об'єм і види інноваційних інвестицій: і "Все нове - сам". Цей тип інноваційної стратегії пов'язаний з діяльністю підприємств, які самі розробляють і першими впроваджують інновації.

"Швидкий другий". Суть цього типу інноваційної стратегії заключається в тому, що підприємство, не претендуючи на і самостійну розробку або пріоритет у впровадженні інновацій, і тим не менш уважно спостерігає за інноваційною діяльністю своїх конкурентів і швидко підхоплює та реалізує здійснені ними інновації, "прив'язуючи" їх до специфіки своєї виробничої і діяльності.

"Відставання з мінімальними витратами". Цей тип інноваційної стратегії також заключається в тому, що підприємство свідомо не здійснює розробку власними силами нової науково-технічної продукції, а чекає її появи на ринку. Однак у випадку успіху інноваційної діяльності якогось "ризикового"

підприємства, старається використати основні види цієї продукції і технології в своїй діяльності.

На відміну від стратегії другого типу, де головним принципом є швидкість впровадження інновації, що появилася, цей тип стратегії і побудований на принципі впровадження інновації з найменшою сумою інвестованого капіталу.

"Заповнення прогалін". В основі цього типу інноваційної стратегії лежить реалізація не кардинальних інновацій, що вимагають суттєвої перебудови виробничо-технологічного або господарського процесу, а тільки окремих їх елементів, що не вимагають ні значного об'єму інвестицій, ні швидкої їх реалізації.

Цей тип інноваційної стратегії є найменш ефективним, але самим дешевим з позиції об'єму інвестованого капіталу. На практиці рідко зустрічаються випадки, коли підприємство на протязі тривалого періоду незмінне притримується одної й тої ж інноваційної стратегії. Зміна стадії життєвого циклу підприємства або кон'юнктури ринку можуть призвести до зміни інноваційної стратегії або її диверсифікації по окремих напрямках діяльності або видах продукції.

На першому етапі в розрізі видів інноваційних інвестицій, передбачених до реалізації у відповідності з вибраною стратегією, вивчається пропозиція і формуються конкретні об'єкти інвестування, що вимагають фінансування в плановому періоді.

На другому етапі проводиться оцінка вартості окремих об'єктів інноваційного інвестування. Така оцінка базується на наступних принципах:

- по науково-технічній продукції, ринкова вартість якої визначена і зафіксована продавцем, оцінка здійснюється на основі цін пропозиції;
- по науково-технічній продукції, яка купляється і не має аналогів, оцінка здійснюється на основі договірних цін, що формуються за згодою сторін з врахуванням корисного ефекту від її використання;

- по науково-технічній продукції, що розробляється підприємством самостійно, оцінка здійснюється по об'єму відповідного бюджету на її розробку.

Планування потреби в інвестиційних ресурсах по етапах здійснення інноваційної діяльності ґрунтується на оцінці вартості об'єктів інвестицій і життєвому циклі інновацій. Життєвий цикл інновацій представляє собою період часу з моменту зародження інноваційного рішення до його заміни іншою інновацією і охоплює наступні стадії:

- розробка інноваційного рішення,
- первинне впровадження в сферу експлуатації,
- розширене впровадження інновацій,
- вдосконалення інновації,
- припинення інновації.

При плануванні потреби в інвестиційних ресурсах з врахуванням окремих стадій життєвого циклу інновацій слід мати на увазі, що інноваційні інвестиції на "ризикових" підприємствах найбільш активно здійснюються на першій і другій стадіях (на цих стадіях ними) витрачається до 90% передбачуваних у відповідності з проведеною оцінкою інвестиційних ресурсів). Невеликий об'єм інвестиційних ресурсів (до 10 % загального розміру) їм може бути потрібно на четвертій стадії. Третя і п'ята стадії життєвого циклу інновацій на 1 таких підприємствах не плануються і відповідно не інвестуються.

На інших підприємствах основний об'єм інноваційного інвестування (до 80% загального розміру інвестиційних ресурсів) здійснюється на третій стадії життєвого циклу інновацій і лише незначний об'єм (до 20% загальної суми інвестиційних ресурсів) - на четвертій стадії. Перша, друга і п'ята стадії життєвого циклу інновацій на таких підприємствах інвестиційних ресурсів не потребують.

В процесі планування потреби в інвестиційних ресурсах необхідно також враховувати, що їх об'єм пов'язаний з окремими етапами придбання (розробки) науково-технічної продукції.

Кінцеві показники оцінки ефективності інноваційних інвестицій (по всій їх сукупності) порівнюються з аналогічними показниками реальних і фінансових інвестицій. За результатами такого порівняння інвестиційні ресурси можуть бути перерозподілені між цими видами інвестицій для більш ефективної реалізації цілей інвестиційної діяльності підприємства.

Отже, під інвестиціями розуміють всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті чого створюється прибуток або досягається соціальний ефект.

Інвестиційна політика представляє собою частину загальної і фінансової стратегії підприємства, яка заключається у виборі та реалізації найефективніших шляхів розширення об'єму його активів для і забезпечення основних напрямків його розвитку. Інвестиційна політика підприємства передбачає:

- Формування окремих напрямків інвестиційної діяльності підприємства у відповідності із стратегією його економічного розвитку держави.
- Дослідження і врахування умов зовнішнього інвестиційного середовища і кон'юнктури інвестиційного ринку та обґрунтування податкового прогнозування та планування.
- Пошук окремих об'єктів інвестування і оцінка їх відповідності напрямкам інвестиційної діяльності підприємства.
- Забезпечення високої ефективності іноземних інвестицій.
- Забезпечення мінімізації фінансових та податкових ризиків, пов'язаних з інвестиційною діяльністю та максимізацією надходження коштів до державного бюджету України.
- Забезпечення ліквідності інвестицій.
- Визначення необхідного об'єму інвестиційних ресурсів і оптимізація структури їх джерел.
- Формування і оцінку інвестиційного портфелю підприємства.
- Забезпечення шляхів прискорення реалізації інвестиційних, соціально-економічних програм.

3.3. Податкові новації як об'єкт інвестиційної діяльності

Податкові новації як об'єкт інвестиційної діяльності базується на реалізації ефективної податкової політики, що передбачає:

✓ розроблення та внесення змін до Податкового кодексу України з метою:

- зміни ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції щодо деяких податків і зборів;

- адаптації податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- підвищення ефективності адміністрування податків;

- зменшення обсягу податкової звітності;

- інтенсифікацію процесу стягнення податкового боргу;

- своєчасне бюджетне відшкодування податку на додану вартість;

- проведення моніторингу застосування норм Податкового кодексу України та усунення виявлених недоліків;

- удосконалення нормативно-методичної бази з бухгалтерського обліку з метою забезпечення реалізації положень Податкового кодексу України та з урахуванням вимог міжнародних стандартів;

- запровадження інструментарію оцінки ефективності отримання податкових пільг, забезпечення цільового їх використання та відповідальності отримувачів за порушення умов надання таких пільг;

- вжиття комплексу заходів з протидії заниженню митної вартості товарів;

- здійснення методологічно-організаційних заходів щодо належного впровадження з 2012 року податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

- ✓ покращення адміністрування плати за землю, насамперед шляхом упорядкування міжвідомчого обміну інформацією щодо платників податку та об'єктів оподаткування і відповідного удосконалення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи фіскальних органів;
- ✓ запровадження пільгових умов оподаткування для суб'єктів індустрії програмної продукції, що передбачають сплату податку на прибуток за ставкою 5 %, а також звільнення від ПДВ операцій з поставки програмної продукції строком на 10 років;
- ✓ запровадження нульової ставки податку на прибуток для суб'єктів господарювання, які планують реконструкцію або модернізацію виробництва на суму 0,5 - 5 млн. євро (відповідно до Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності в пріоритетних галузях економіки України»). Іншими умовами надання цієї пільги, яка буде чинною до 2017 р., є створення 25 - 250 нових робочих місць та середній розмір заробітної плати, який щонайменше в 2,5 разу перевищить мінімальний;
- ✓ розширення сфери застосування пільги з податку на прибуток для готелів категорій «п'ять зірок», «чотири зірки» і «три зірки» (зменшення з 75 до 50 % обов'язкової умови щодо частки доходу від послуг з надання номера для тимчасового проживання);
- ✓ скасування обмежень щодо реєстрації платниками ПДВ новостворених юридичних осіб;
- ✓ надання можливості сплачувати податок на прибуток раз на рік новоствореними підприємствами, виробниками сільськогосподарської продукції, неприбутковими установами (організаціями) та платниками податків, у яких доходи, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування, за останній річний звітний податковий період не перевищують 10 млн. грн.
- ✓ встановлення обмежень на перенесення збитків минулих періодів;
- ✓ запровадження акцизу на окремі операції з цінними паперами.

Основні завдання бюджетної політики враховуються при розробці дохідної частини проекту бюджету та на 2013 рік визначені постановою Верховної Ради України від 22.05.2012 № 4824-VI "Про Основні напрями бюджетної політики на 2013 рік".

Основні напрями бюджетної політики на 2013 рік ґрунтуються на положеннях послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, Національного плану дій щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава".

Відповідно до основних напрямів бюджетно-податкового регулювання на 2013 рік реалізація податкової політики зокрема включатиме:

- розроблення та внесення змін до Податкового кодексу України з метою:
  - зміни ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції щодо деяких податків і зборів;
  - розширення бази оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів;
  - адаптації податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу;
- підписання конвенцій про уникнення подвійного оподаткування з іншими державами;
- вжиття комплексу заходів щодо вдосконалення законодавства з питань митного контролю, митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі з метою недопущення ухилення від сплати митних платежів;
- удосконалення взаємодії податкових та митних органів у частині поліпшення адміністрування платежів до бюджету та уникнення необґрунтованих втрат доходів бюджету;

- зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання та удосконалення системи адміністрування податків, що сприятиме збільшенню обсягів власних коштів підприємств, які можуть бути спрямовані на інвестиційні цілі;
- детінізацію економіки і доходів громадян, що забезпечить збільшення надходжень бюджетів та фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування без посилення фіскального навантаження;
- забезпечення належного контролю за правомірністю отримання податкових пільг суб'єктами господарювання та цільовим використанням таких пільг;
- своєчасне бюджетне відшкодування податку на додану вартість, у тому числі автоматичне бюджетне відшкодування, згідно з вимогами Податкового кодексу України та недопущення виникнення заборгованості бюджету з відшкодування цього податку;
- посилення контролю за справлянням акцизного податку на спирт, лікеро-горілчану продукцію та тютюнові вироби, насамперед шляхом вжиття заходів щодо недопущення їх підпільного виробництва та контрабандного ввезення таких підакцизних товарів на територію України;
- інтенсифікацію процесу стягнення податкового боргу.

Висновок до розділу III. Управління іноземними інвестиціями передбачає:

- Оцінку і порівняння відібраних інвестиційних проектів по критерію ефективності діючої системи оподаткування.
- Оцінку і порівняння відібраних інвестиційних проектів по критерію фінансових ризиків.
- Оцінку і порівняння відібраних інвестиційних проектів по критерію ліквідності.
- Формування загальної потреби в інноваційних інвестиціях в плановому періоді.

- Вибір і оцінка вартості об'єктів іноземних інвестицій.
- Планування потреби в інвестиційних ресурсах по етапах здійснення інноваційної діяльності.
- Визначення ефективності інноваційних інвестицій.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Інвестиційна привабливість відіграє вагомую роль в активізації інвестиційних процесів. В умовах обмеженості ресурсів і гострої конкуренції між підприємствами за одержання більш якісних і дешевих ресурсів, у тому числі і фінансових, на перший план виходить питання про створення в інвесторів представлення про підприємство, як привабливий об'єкт інвестування - формуванні інвестиційної привабливості. Роль визначення інвестиційної привабливості підприємств полягає в тому, що потенційних інвесторів необхідно переконати в доцільності вкладень за допомогою конкретних показників.

Інвестиційна привабливість підприємства є багаторівневою інтегральною характеристикою. Це економічна категорія, що характеризується комплексом фінансово-економічних, соціальних, інформаційних, техніко-організаційних та інших показників, на основі яких можна прийняти об'єктивне рішення про доцільність вкладання коштів у певне підприємство (інвестиційний об'єкт).

Формування комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості може здійснюватися за різними методиками. Основною вимогою до будь-якого методу визначення рівня інвестиційної привабливості є можливість інтерпретації отриманої інформації та прийняття на основі визначених показників ефективних і доцільних управлінських рішень, як з боку інвестора щодо вкладання коштів, так і з боку підприємства-реципієнта щодо підвищення власного інвестиційного рейтингу. Наведеним вище вимогам відповідає запропонований метод визначення інвестиційної привабливості, що

дістав назву методу комплексних групових коефіцієнтів. Оцінка ґрунтується на розробленій системі факторів інвестиційної привабливості промислових підприємств. Запропонована система характеризується простотою і наочністю показників, що розраховуються, публічністю інформаційної бази аналізу, а також універсальністю.

Вироблені у роботі теоретичні рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства було впроваджено на ВАТ «АКХЗ», що дозволило здійснити заходи з нарощування рівня зацікавленості у процесі інвестування потенційних капітало-вкладників і створити основу для зростання можливостей отримання підприємством ресурсів з метою економіко-технологічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI зі змінами та доповненнями.
2. Податковий кодекс України від 02. 12. 2010 г. – 2856-VI від 23.12.2010, ВВР, 2011, № 29, ст.272.
3. Наказ Міністерства фінансів України від 22.05.2012 № 83 “Про затвердження Порядку створення зон митного контролю”.
4. Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 №631 “Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа”.
5. Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 №634 “Про встановлення порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами”.
6. Міністерства фінансів України від 30.05.2012 №651 “Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа”.

7. Наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 №835 “ Про затвердження Порядку надання складським об’єктам статусу “митний склад” та позбавлення такого статусу”.
8. Наказ Державної Митної служби України від 14.09.2009 №855 “Про затвердження Порядку розгляду звернень та особистого прийому громадян у Державній митній службі України, інших митних органах, спеціалізованих митних установах і організаціях”.
9. Наказ Державної Митної служби України від 06.05.2003 №289 “ Про затвердження Типового положення про митний пост”.
10. Постанова КМУ від 21.05.2012р. №450 “Питання, пов’язані із застосуванням митних декларацій”
11. Висновки щодо виконання держбюджету України за 2009 рік.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: ac-rada.gov.ua.
12. Гребельник О.П. Митне регулювання ЗЕД: Підручник. – К.: центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
13. Дейниченко Г.В., Афукова Н.О. Технічні засоби митного контролю: підручник
14. Дропа Я, Чабан І. Податкове навантаження та його вплив на економіку України/ Дропа Я.// Формування ринкової економіки в Україні. 2009. Вип. 19. С. 213–218
15. Захарін С.В. Вплив оподаткування на заощадження та інвестиції // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 83–90.
16. Каленський М.М., Пашко П.В. Митний контроль та митне оформлення: навчальний посібник. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
17. Кизим Н.А. Налогообложение: проблемы науки и практики – 2007: Монография / Н.А. Кизим, А.Н. Тищенко, Ю.Б. Иванов. – Х.: ИД “ИНЖЕК”, 2007. – С. 105;
18. Конспект лекцій “Митна справа у Україні”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://library.if.ua/book/12/1116>.
19. Мельник В.М., Мельничук Г.С. Податкові важелі підтримки вітчизняних товаровиробників у посткризовий період: новації Податкового кодексу // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 58.

20. Надходження до держбюджету 2011 рік зросли.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу:epravda.com.ua.
21. Податкове навантаження зросло в Україні до рекордного за 20 років рівня.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу:dt.ua
22. Постанова Верховної Ради України Про звіт про виконання Закону України "Про Державний бюджет України на 2011 рік".-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: ac-rada.gov.ua.
Рейтинг податкової системи в світі.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу:[publicdebl.in ua](http://publicdebl.in.ua)
24. Серебрянський Д.М. Оподаткування прибутку підприємств та його вплив на інвестиційну
25. діяльність в ринкових умовах: Дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.04.01. – Ірпінь, 2006. – С. 160.
26. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А.Соколовська // Економіка України.-2005.- №5.-с.4-12
27. Соколовська А.М. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С 42–53.
28. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / А.М. Соколовська, Т.І. Єфименко, І.О. Луніна та ін.; за заг. ред. А.М. Соколовської. – К.: НДФІ, 2006. – 316 с.
29. Doing Business Goes Mobile.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу:doingbusiness.org.
30. Уряд знижує податкове навантаження на машинобудівні підприємства.- 2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kmu.gov.ua.
31. Уряд запропонував знизити податкове навантаження на підприємства, які займаються соцпроектами.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: noocrat.com/news

32. Швець І., Следь О. Застосування регресивного оподаткування прибутку для стимулювання технічного оновлення виробництва // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 59.
33. Шершун А.А. Митне оформлення товарів та транспортних засобів. Навчальний посібник. – К: Кондор, 2007. – 330 с.
34. Швабій К., Серебрянський Д. Інвестиційні стимули в механізмі оподаткування прибутку підприємств в Україні // Економіка України. – 2007. – № 7. – С. 32–40;